

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Responsa De Ivre Canonico Præsertim Novissimo

Zype, Frans van den
Antverpiæ, M. DC. XLV.

[Liber Secvndvs.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73071)

de indic. vt iudex partes interroget, an adhuc aliquid velint actis suis addere, non dicere volentibus, locum non dare, aut in causa super eo puncto non instructa ius dicere: & tamen Nuntius tam in causa principali retractaueit sententiam, quam in causa deuolutionis, seu desertionis ad se causam deuolutam &c. declarauerit:

In hac 3. instantia dicendum est in principali appellationis causa, lite non contestata, nec ex prioribus actis vtriusque conclusa perperam pronuntiasse definitiue: priorem sententiam reuocando: & quoad desertionem seu deuolutionem, quamuis ex iis, quae supra diximus, de iuris praesumptione determinari causa potuisset: tamen quoniam in hac materia ordinis & matrimonij etiam exuberat officium iudicis; vt sicut in parochis statutum est in c. 3. X. de clandest. desp. vt in contrahendis matrimonij ipsi etiam inuestigent an nulla subsint impedimenta; sic & in contractis, dum in controuersiam praesertim vocantur, iudici ex officio conuenit si quid rimetur, plenius excutere. c. porro X. de diuort. etiam parte inuita sententiam detecto errore retractando, Sanchez de mat. lib. 7. d. 100. n. 2.

ideo recte testimonia etiam iudex excussit, quae super scientia plus quam per dies decem ante appellationem in tertia instantia sunt audita: quamuis iis a producentibus renunciatum erat: & cum ex iis confet intimatum scientiam habuisse sententiae plus quam decem diebus ante appellationem; id ex actis coram se deprehendens causam desertam, & sententiam rem iam iudicatam esse factam inueniens, rei iudicatae auctoritatem sequi potest, iuxta d. c. g. appellat. ea publicare, & parti si quid contra producere voluerit praescribere; & declarare ad Nuntium 2. instantiae iudicem causam non fuisse deuolutam; consequenter si ex priuilegio causae matrimonialis post rem iudicatam intimatus audiri nihilominus velit, id proponat, sub modo eodem priuilegij, scilicet coram primo iudice, sub forma primae nouae coram eodem instantiae, & querelae, non appellationis; vt supra latius explicatum est. qui porro dispiciat argumentum querelae an apparens sit, nec ne; & ad audientiam sit ille restituendus, & ulterius decernat, quod causae ratio dictabit.

LIBER SECVNDVS.

De Iudiciis.

RESPONSVM I.

De indicta comparitione ipsorum litigantium.

Queritur vtrum in causa matrimoniali iubere iudex possit partem ipsam, etiam mulierem, coram se comparere, & respon-

dere etiam sub iuramento calumniae, an omnino per procuratorem satisfacere illa possit. Non parum dissentire videtur c. pastoralis X. de indic. & c. 1. de iudic. in 6. statimus, inquit illud, vt principales persona non per aduocatos, sed per seipsas factam prosequantur, nisi forte sint adeo indigestae, ut earum defectus de iudicis licentia per alios supplatur: hoc autem, varia

inquit, esse ambigui non videtur iudicem delegatum iudicare non posse alteram partem coram se personaliter in iudicio comparere, nisi causa fuerit criminalis, vel nisi pro veritate dicenda vel aliis pro iuramento calumnia faciendo, vel alia iuris necessitas partes coram se exegerit comperere. ecce prior decretalis regulam facit, vt partes principales de facto suo dicant; & excipit indiscretas dumtaxat: altera regulam negatiuam facit; vt iudex non possit partes principales comparere; & excipit casus tantum quos mox illius verbis recitauimus. nam quod d. c. 1. delegati iudicis meminerit, recte Glossa ad *V. delegat.* etiam de Ordinario dicendum asserit: & ratio suffragatur: & d. c. pastoralis indistincte loquitur.

Et quidem d. c. pastor. aduocatos excludit a facto proponendo, in iure autem allegando non excludi, recte Panormitanus alijque censent. sed quod ille procuratores admittat ad factum proponendum, quod & ipsi sint principales, utpote litis & instantie domini, c. 2. de procur. in 6. non aequè recte. non tantum quoniam procurator per litis demum contestationem dominus litis efficitur; propositio autem facti omnino antecedit litis contestationem: & exceptio, nisi persona fuerint indiscreta, in procuratoribus locum non habebit, cum tales procuratores esse non possint, quin & in hac ipsa materia iuramenti calumnie in d. c. 1. excepta lex generaliter §. his de presentib. C. de iur. iur. procuratorem & principalem personam inuicem opponit; vt quamuis per procuratorem lis ventiletur, necesse etiam sit vel ipsam principalem personam ad iudicem venire. ideoque rectius Imola quod de aduocato est dictum, in procuratore recipit. ex identitate rationis.

Porro lex vlt. C. de procurator.

permittit in pecuniariis causis ei, qui in ius vocatur, per procuratorem respondere: & plura iuris loca quae citat Glossa in d. c. 1. v. iudicem. additque recte iuris beneficium nemini esse auferendum.

Excipit autem d. lex vltima si partes forte iustiores sint quam procuratores, eos iudicis vocabit auctoritas. vnde constat etiam alias causas admitti, quam in d. c. 1. sint exceptae: secus quam aliqui putauerint. apud Ioan. Andrea in d. c. 1. vt & illa verba d. c. 1. vel alia iuris necessitas partes exegerit personaliter presentari. vt sub necessitate causae oportunitas, & quaecumque iusta causa accipiendat sit. quem admodum Clementina saepe de verb. significat. interrogabit etiam partes, inquit, siue ad earum instantiam, siue ex officio, vbi cumque hoc equitas suadebit. sufficit ergo quaecumque aequitas ad partes ipsas vocandas.

Si sententia Panormitani de non excluso per d. c. pastor. procuratore recipiatur, facilis est solutio dissonantiae d. c. pastor. & d. c. 1. quod si quid procurator agat, dicetur agere principalis, siue factum proponendo, siue respondendo: & recte Panormit. docuerit omnes hae improprias esse exceptiones, quas glossa & DD. ad d. c. pastor. proponunt. quae tamen communi intellectu seruato non sunt impertinentes.

Ex d. c. 1. de iud. in 6. constat ad iudicem vocari partem posse pro veritate dicenda, seu ad positionibus respondendum c. presentium de testib. in 6. sufficienter facias a partibus ad inuicem responderi. vel calumniae iuramento. & consono d. §. his d. auth. principales. C. de iur. cal. ita tamen, vt nisi iusta causa suadeat contrarium, per specialem etiam procuratorem possit admittere iudex calumniae iura-

E 2 iura-

4. Praetium magis legales sint quam procuratores.

5. Aut alia iusta ex causa:

6. Pro veritate dicenda, respondendum positionibus.

7. Iurandum de calumnia:

8.

8. Pecuniaria.

Egregia personis & nobilibus mulieribus domū mittitur iuramentum.

iuramentum præstari. c. fin. de procur. in 6. et si ad egregias personas domum mitti iuramentum debeat. l. ad personas. D. de iureiur. quæ quales sint, & vt eis mulier æquiparetur, vide Menoch. de arbit. cas. 70. & verò de honestis, ne in publicum protrahantur, capitaliter sanxit l. 1. C. de offi. diuer. iud. & d. l. generaliter. §. fin. autem coniungit personas, quas dignitas, vel lexus non concedit ad iudicem peruenire. & c. periculoso de stat. regul. in o. iuri contrarium dicit, vt mulieres per se litigare cogantur, & omnino in regularibus vetat.

Porrò & d. §. fin. autem cum domum litigatoris iuramentum mittitur, illud ait procedere parte vel procuratore eius præsentem: sed d. Auth. principales Mulier, inquit, honesta vita absente aduersario iuret coram officialibus, aly coram officialibus cum aduersa parte. & consonat d. §. de presentib. in verb. licentia danda etiam parti alteri, vel per se vel per procuratorem adesse his, qua iuramento aguntur.

Sed quid hic vsus habet

Sed vsus harum prouinciarum habet vt honestate salua virgines, viduæ, matres-familias in publicum prodeant, ad templa, rerum venialium fora, officinas, & iudicia: adeoque si examinandæ sunt in causa sua vel aliena, si iuramentum calumniæ ab eis præstandum est, ad iudicem veniant: præsertim si is sit maioris iurisdictionis, causa criminalis, aut aliàs ardua, in qua vel testium, vel partium examen vix subdelegari possit. solent ideoq; iudices etiam ipsi ad ipsarum mulierum ædes venire, si præsertim illorum respectu sint egregiæ: quamquam summorum iudicum intuitu egregiæ non dicerentur. vt hæc qualitas respectiua sit inter iudicem & litigantem, quamuis aliàs Menoch. vbi sup. in fin. personam quamuis nobilem pro egregia accipiat, æquiparetque mulierem.

Rectè igitur ad mores patrios hic Officialis dioecesanus in causa matrimoniali mulierem communi gradu nobilem, non illustrem, sua dioecesis, ac deinde metropolitani, denique delegatus Apostolicus coram se comparere, & sub iuramento calumniæ ad positiones partium, ac puncta officij præsentem aduersario respondere iussit, & consonant statuta Prouincialia Mechlin. De modo procedendi. ori. 1. 4. in causis officij, deflorationis, oppositionis banorum & c. vbi diuæ quæstiones matrimoniales, vt frequentiores, omnium vice ponuntur. Quinimo in c. accedentes. X. de procur. mulierem nobilem quæ in aliquo loco sub potestate erat, iubetur iudex mandare aliud transferri ubi plena gaudeat libertate ad effectum dandi procuratorum in causa matrimoniali: quanto magis ad iudicem venire, vt ei de libertate constet, & an ex eius voluntate agatur, aliàsque respondeat prout rei opportunitas exigit.

Quoniam verò ex metu reuerentiali tutoris, atque aliàs non liberè dicere, gerere allegatur, iudex eandem loco libero & tuto sequestrari iussit. cum etiam ex altera parte, qui eius nuptias prætendebat, infidari ei allegaretur. nota, inquit Panormitanus in c. loco. X. de sponsal. quod ubi est invidiosus animus puella, super contractu matrimonij, debet iudex ex officio prævidere, vt collocetur in domo in qua nihil metum nullamque violentiam habeat timere. ex quo, inquit, tollitur infero, quod si timetur de violentia, & metu parentum, puta quia puella contraxit clam, parentibus in scitis, si sus noster est, quod ad petitionem parentum, & collocare eam in aliqua honesta domo; puta in monasterio monialium. vt in c. penult. X. de probat. v. l. apud honestos consanguineos puelle. sametsi c. cum locum iudicis distinctè loquatur; in domo in qua

nihil ipsam timere oporteat. d. c. penult. monasterium in quo securè valeat commorari. c. ex transmissa. X. de restitut. spoliat. alicui, inquit, proba & honeste mulieri custodienda studiosus committatur, in loco, inquit, ubi vir vel parentes eius mulieri nullam possunt violentiam inferre. In casu autem indagandi animi rationem assignat d. c. cum locum, quod cum matrimonium cōsensu constet, plena debeat securitate gaudere: & is, cuius super illo est animus indagandus, ne per timorem, inquit, dicat sibi placere, quod odit.

Tempus autem sequestrationis dicit huiusmodi d. c. cum locum donec causa terminata fuerit, & sententia sine contradictione cuiuspiam valeat executioni mandari: & d. c. penult. donec, inquit, iudiciali sententia quid agi debeat decernatur: d. c. ex transmissa vsq. ad causa de isonē, vt quamuis Intimata in priori instantia, vel ex officio vel aliā fuerit in monasterio sequestrata, & deinde dimissa; à iudice appellationis iterum sequestrari possit reuiuifcente causa metus: præsertim in virgine; si pendente lite procos ad colloquium admittit: aut ad diuertendos affectus parentes eos conciliant, ne quid accidat quo minus postmodum in eadem causa iusti possit. iuxta l. 11. D. si quis cautioni Ioan. Andr. post Hostien. in d. c. cum locum. & vt vitentur pericula armorum inter sponsum & alios procos, vt nuper ad illa ventum inter sponsum & tutorem virginis. Qui armorū timor in quocumque possessorio iustissima semper habita fuit sequestrationum causa. l. Imperatores in fin. D. De appell.

Sed an liber haberi locus ita debeat, vt & sponso pateat ad colloquium accessus, sublato violentiæ periculo? & cum possessio sua nemini debeat interuerti, cessante causa, seu huiusmodi periculo; dicendum est ex edicto prætorio omnino sponsum de futuro, & magis de præfenti, si qua in posses-

sione fuit, non temerè esse turbandum; sed ad colloquium admittendum cum moderamine: ne affectus sponsæ auertatur omnino; & vt coniux, qui fuit in plena possessione, ad plenam restituitur, d. c. ex transmissa; ita qui non peruenit ad copulam, sed colloquia dumtaxat, & tractatum quasi coniugalem, ad eundem restituitur, cessante vt suprā periculo. vt quæ de toto statuta sunt, de parte recipienda sunt. l. qua de tot. D. de rei vindicat. ex æquitate edicti prætorij vt possidetis, ita possideatis: plenè possidetis, plenè possideatis: si semè plenè, ad eandem proportionem. & cum eadem est ratio, quæ in nuptiis statuta sunt, recipiuntur in sponsalibus. L. Oratio, D. de sponsal.

RESPONSVM II.

Summarie decidendas esse causas monachorum, & clericorum.

Id præcipiunt in monachis nouella 79, in clericis Nouell. 8. causarum summariarum omnes articuli sunt summarij. Marant. in spec. part. 4. d. 9. n. 40. post Barb. in extrava. adreprim. verb. summarie. & potè regularium causas summarias esse liquet d. nouel. 79. & c. olim 26. X. de accus. c. qualiter 24. in fin. eod. c. ea que in verb. absque iudiciorum strepitu. X. de stat. monach. Card. & DD. in c. dispensio sum de iudic. in Clemen. sed & D. Augustinus in Regula, sub qua & hic de quo agitur ordo est, & secūdum quem prælati regere debent, lites, inquit, aut nullas habeatis, aut quam celerrimè finiat, ne ira crescat in odium, & irabem faciat de festuca, & animam faciat homicidam. & quamuis non omnino de iudiciis ibi agat, obligat tamē Regula & in his, quatenus seruari potest, & causæ influunt.

In summaris autem Clementina

E 3 tina

12. Quanto tempore?

13. Vt in eadem causa fieri possit.

14. An accessus sponso ad sequestrationem dandus?

15. Ex iure.

2. Et regula 5. Augustini.

3. Vbi contestationem non postulet, amputet dilationum materiam, litem, quantum poterit, faciat breuiorem, exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo, sententiam quoque proferat, etiam si ei videbitur, conclusione non facta. Summarius autem processus in summariis causis adeo est fauorabilis, ut quamuis communis in illis ordo seruatus non irriter actus; d. clem. s. p. e: tamen, qui in omnibus causis iurauit seruare ordinem iudiciorum, in illis non seruare debeat, quia ille est summariarum causarum ordo, non seruare ordinem iudicium. ita decidit Innoc. 1. l. 1. in c. ad nostram. 2. l. de iurjurand. in eoque maxime propterea obtinere debet e. pastoralis X. de except. ut omnes exceptiones simul proponantur, non illae tamen, quae impediunt litem ingressum cum aliis combinandae sunt; sed seorsum c. 1. de lit. contest. in 6. nec tantum ante litem contestatam; l. nemo C. de iuridict. sed huiusmodi fori praescriptiones in principio litem esse opponendas legum decreuit auctoritas. l. vlt. C. de except. atque ante omnes alias petitiones, aut exceptiones. ut si quis aliis vltis defensionibus hac omisit, reuerti postea ad hanc non possit. l. sed etsi suscipit. D. de iudic. adeo quidem ut dubitatum fuerit an eo solo, quod quis libelli copiam petiisset, censeretur declinatoria excidisse, & in iudicem consensisse. l. non videtur. D. de iudic.

4. Omnes exceptiones proponenda.

5. Non tamen litem ingressum impedientes.

6. Et maxime reculatio.

7. In censuris tamen non poterit omitteri iuris ordo.

Nihilominus in censuris infligendis non obtinet Ordinis iudicij neglectus. c. 1. X. de excess. praelat. in verb. nec aliquem excommunicare sine ordine iudicario presumatis: quae autem de excommunicatio. ne canones statuunt, v. g. c. 3. s. 25. Conc. Trid. intelliguntur etiam esse statuta in interdico. c. 1. de excomm. in 6. vbi & immaturitas censuras infligentium poenis subiicitur. ac denique, quo securior sit progressus, praetatus antequam ad in-

terdictum proficiat, adhibere consilium sui Capituli debet. c. 2. X. de his quae sunt a maior. part. Cap. quod hic esse adhibendum non apparet. siquidem excommunicatio gladius sobriè & magna circumspectione exercendus est. d. c. 3. aut si illud, in vfu non esse dicitur, saltem praui sit talis consultatio, qualem consuetudo in rebus omnino grauius adhibet, nam veteres canones ad damnationem vel solius presbyteri synodum exigebant. c. sexta ait. 1. 5. q. 7. in excommunicatione ferenda praesentiam duodecim sacerdotum. c. debent. 1. 1. q. 3. sub pana nullitatis. c. Episcop. 1. 5. q. 7.

De foro competenti.

RESPONSVM II.

Fori privilegium laicis concessum communicatur clericis.

Clericos in fauorabilibus, & privilegiis haberi pro ciuibus, & incolis ab omnibus receptum, vnde est c. constitutum. X. de in iur. res. in 2. dilecti. X. de for. comp. Maribus de iur. dict. p. 4. c. 1. n. 27. & quos cuius & nominatim Marc. decis. delph. 456. quomodo enim immunes sint ab oneribus, & quoad actiones onerosas ad corpus curiae dicuntur non spectare. l. vlt. C. de Episc. & cler. huiusmodi tamen privilegium in fauore illorum inducendum, non potest in illorum iudicium retorqueri, quominus quae deant privilegio incolis concedi. V. G. non potest Brabantia extra Brabantiam ciuili vel criminali ex causa in iudicium aut carcerem trahi; non poterit ergo etiam clericus in Brabantia degens. & huius rei plura & praecleara sunt exempla pariformiter cum concessum sit tum ciuibus tum incolis Antuerpiensibus, ne extra ciuitatem, seu marchionatum trahantur, idem pri-

privilegium & clericis ibi degentibus competet. Originem autem videtur privilegium habuisse inde quod marchionatus S. Imperij tam sit supremi iuris provincia, quam ipsa Brabantia: & quamvis sit iuncta nunc Brabantia, id tamen sit factum sine præiudicio iuris sui, aut privilegiorum. *ut diximus in Consulti. canon. de constit. c. 1.* porro iam pridem desierunt in usu esse remissiones reorum, iure Romano admittæ cum terminus idem erat vrbis & orbis; & sub eodem supremo capite omnes censerentur, neque privilegio isti in præiudicium commune incolarum priuatus iuri suo renuntiare potest. *l. si conuenierit. D. De Iurisd. omn. iud. nec in gratiam alicuius iudicis dioecesanus clericum extrahi permittere. dum versatur ciuitatis. & totius ordinis clericali præiudicium, & consequentia & hoc maxime casu dicendum est debere locum esse d. leg. si conuenierit.*

Decisum etiam est in *Concil. Trid. s. 24 c. 20.* vt nulli qualicumque facultatum vigore in prima instantia vllis causis Ecclesiasticis se possint immiscere, & citati à *Barbosi in Collect. DD. ad Concil. Trid. d. c. 20. n. 2.* afferunt non licere partibus sua conuentione publico isti iuri derogare, & in prima instantia alio iudici se subiicere. quia & ipsi ordinarij causas in prima instantia cognoscere debent, neque possunt alijs extra terminos suos committere, aut partes inuitas dimittere, multo minus ipsi iuxta *d. c. 20.* iustitiæ ministerium denegare.

Et clericus non tantum in iudicem sæcularem, sed nequidem in alium Ecclesiasticum sine proprij Episcopi licentia consentire potest. canones id prohibentes abundè citantur in *Glossa in verb. pacto priuat. ad c. si dilig. X. de for. comp.*

Possumt quidem privilegiati & exempti ratione contractus, delicti seu rei sitæ coram non suo iudice conueniri. *c. volentes. de priuil. in 6.*

& in *d. cap. dilecti. X. de for. compet.* dicitur Anglos non obstante privilegio Apostolico cum certo loco respondere, vel soluere aduersariis promiserunt, illic & vbi domiciliū habent valere conueniri. & *Gloss. 2. in l. 1. D. si quis in ius voc. non ter.* quia ibi contraxisse intelliguntur. *l. contraxisse. D. de act. & obl.* sed quod attinet ad d. c. volentes aliaque iura, quæ quem subiiciunt iudici contractus, delicti, seu quasi, intelligenda sunt sub clausula quam habet *lex hares absens in princ. D. de iudicis* siquidem ibi inueniantur: & difertè statuit c. Romana § *contrahentes de for. compet. in 6. c. postulasti X. eod. authentica quia in provincia. C. vbi de crimine agit.* vnde quod statuitur de iis qui re ipsa contraxerunt, est intelligendum de iis, qui eo loco soluere promiserunt, ibidemque tantum contraxisse videntur: quare dum ibi non reperiuntur, conueniri ibi non possunt, *nec ordinarij domiciliorum prætextu privilegiatos remittendi eos illic,* inquit c. volentes, *vel ipsi vt illic respondeant intungendi habent aliquam potestatem.* sed dumtaxat facultatem faciendi missionem in bona, quæ in suo territorio inueniunt. *d. §. contrahentes.* vt & Episcopiprehendendi proventus beneficij in sua dioecesi sibi, dum de contractu aut delicto non hic, sed iudex contractus, aut delicti cognoscere potest, si ibi inueniantur, nec in loco beneficij domicilium habeat. *d. c. postulasti.* vt hic capitiuus extra locum capturæ domicilium non habet, nec in beneficio residentiam.

Sola ergo conuentio, qua alijs iudicibus se subiicit, quærí potest, an iuxta cap. dilecti deroget privilegio Brabantia, & Marchionatus? & quidem d. c. dilecti loquitur non de citatione iudicis ordinarij, vt quem extra dioecesim suam agentem ad suum tribunal verbaliter aut realiter citare possit: cum extra territorium ius dicenti impune non pareatur: sed in delegato A.

postolico: nondū edito canone 20. f. 24. *Trid.* vt in prima instantia coram ordinario omnes causæ agitari debeant. & in casu d. c. dilecti præsupponit inueniri citandum in loco conuentionis, & adesse iuris communis clausulam, si ibidem inueniatur: priuilegium autem bullæ Brabantinæ aureæ, ne quidem si alibi inueniatur, permittit ibidem costueneri, detineri, aut arrestari: & priuilegium marchionatus seu immemorialis obseruantia pariformiter generalius extractionem ad aliud tribunal prohibet fieri, quale non exhibebatur in d. c. dilecti. simplex illius concessio præsumebatur admittere clausulas iuris, si in loco contractus inueniretur, & similes, quæ adaptari non possunt huic negotio.

7.
An Inter-
nuncios hic
authoritas
ex conuen-
tione seu
alias itabili
ri possit?

Sed neque conuentionalis renuntiatio capacem facit Internuntium ad cognoscendum, vel delegandum, obstante d. c. 20. f. 24. *Trid.*, quod nuncios, & alios quacumque facultate munitos excludit à prima instantia, & contravenientes ad damni satisfactionem obligat, præter actorum nullitatem.

Præterquam quod edito 20. *may* 1497. quod referitur in volum. 1. edit. l. 1. rub. 8. nemo se possit obligare in forma, seu sub pœnis Camera: & notarij vetantur sub pœna inobedienciæ scribere huiusmodi contractus, quibus subditi à suo iudice abstrahantur in prima instantia, adeoque nec contractus, vt subiiciantur Nunciis, eorumque subdelegatis.

Atque absurda est combinatio, cum iurisdictione conuentionali, assumpta prætensè authoritas ex qualitate Internuntij ad suppleendum defectum iudicis delegati, quod is non secundum formam rescripti, cuius fines diligenter sint seruandi, processerit: quia etiam prærequiritis omnibus suppositis, & nominatim, vt constet de negligentia, vocatis vocandis, sup-

plere tantum possit id, in quo negligentia est facta, non extendere supplementum ad alia, non imple causam principalem auocare, cognoscere, aut delegare. *tot. in. de supplenda neglig. pralat.*

Quin & negligentia hic non reperitur. quippe clausula, *manente ratore in eodē carcere* supponit in eodem existere: nullus Calepinus sub significatione verbi, *manentis*, ex conuentione dimissum capit. c. cuit redintegrandum.

Ratio autem clausulæ sumenda est ex iure, & sanctione Clementis VIII. 16. Octob. 1600. quæ causas criminales, appellatone pendente, tractari iubet *articulo 11. appellante manente in eodem, quo reperitur, carcere, donec iudex ad quem visis actis, & causa cognita, aliter dixerit*: sed hic appellans nec reperiebatur in carcere, neque causa cognita est, vocatis partibus, & per conuentionalem abolitionem, & dimissionem facta erat quantenus ciuilibus, respectu intimati, qui cum appellante conuenerat super eius dimissione, si modo abstineret à defensione aliorum contra intimatum litigantium: quibus in græis vocabulis decoloratur, & rebus sic stantibus, accipienda clausula erat: nam mutatio de nouo emergens nouo indiget auxilio: & criminalis appellantis non eadem causa est, & illius, qui ob præstitum miserabilibus auxilium, reperitur ad carcerem, alioquin quod omne crimen negandi patrocinij promissio dealbatur.

Sed neque Internuntius facultatem habet intromittendi se in causas, quæ alteri specialiter sunt delegatæ, nisi confirmando, non delegando. *c. si iudicisti. de off. legat. delegatus etiam quofcumque hinc resistentes per censuras potest coercere, seu iurisdictionem suam defendere. c. 7. de off. delegat.*

Verum quidem est quod Nuntij Belgici facultatē aliās habuerint cognoscendi appellationes à dele-

gatis Apostolicis: sed hæc facultas an Internuncio etiam sit data non docetur: quin & alioquin si competeret in strictis terminis accipienda est, vt non derogat iuri plus quam expressum sit: & sic citra appellationem intromittere se non possit: appellationes etiam recipi, aut delegationes fieri non possint illæ, quas prohibet Trid. d. c. 20. vel regula 37. Cancellariæ.

Vt vt sit, non debuit delegatus parte non petente appellan-tem, ante ex conuentione dimissum, iubere ad carcerem redire: quia Iudex ius, non facta supplet. *10. tit. C. vi qua de sunt aduocat.* si autem requisitus Iudex ab intimato, declarasset sub verbo *remanente* non significari dimissi nouam incarcerationem; nec appellantis sic dimissi parem esse causam; in remanente considerari causam ne quid appellatione pendente nouetur; per dimissi ex conuentione redintegrationem imò nouari, & sic mittendū non esse in carcerem; tunc colorem saltem appellans habuisset quereli de formula rescripti non seruata: non verò quod illa clausulam conuentionalis dimissionis iudex ante non suppleuerit, & nemine petente dimissum redire non iusserit, poterat etiam dubitare an intimatus ad iustas pauperis captiui expensas teneri vellet, aut quid aliud subnatum esset.

De feriis.

RESPONSVM I.

Quæ Festa hodie obligent ex præcepto? & quid circa illa, aliaque obseruandum?

Frequenti Episcoporum interpellatione, quæ festa ex præcepto sint seruanda, sciscitantium, & clamore pauperum de numero querentium, excitatus Urbanus

VIII. volens certum deinceps firmare præceptum, *14. Feb. 1642.* decreuit, & declarauit descriptos diplomate suo dies dumtaxat ex præcepto colendos esse; quos *nempè vel ab initio veneranda sacrarum antiquitas, vel vniuersalis Ecclesia probauit consuetudo, vel omnium gentium vniuersalis pietas veneratur.* scilicet dominicos dies totius anni: iuxta c. 1. de consec. dist. 3. c. 1. X. de fer. festos autem 1. Natalis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectionis, cum duabus sequentibus feriis, Ascensionis, Pentecostes, cum duabus seqq. feriis, S. Trinitatis, S. Corporis Christi, & Inuentionis Sanctæ Crucis, iuxta d. c. 1. dist. 3. de consecrat. c. fin. X. de fer.

Vbi est notandum; festum S. Trinitatis non ab omni antiquitate obtinuisse speciale m diem, cum quotidie ad illius laudem Ecclesia cantet *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*: vt rationem assignat Alexander III. in c. 2. X. de fer. Crucis etiam inuenta festum præcepit Eusebius. c. crucis. dist. 3. de consecrat. Sanctissimi Corporis Domini demum Clemens V. c. si dominum. de reliq. & ven. sanct. in clem. quod Indulgentiis auxit Mart. V. Bull. incip. *Ineffab. Eugen. IV. Bul. inc. excellent.*

2. Deiparæ Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Natiuitatis festiuitates. Annunciationem omittit d. c. 1. dist. 3. de consecrat. festiuitates ait d. c. 1. Virginis gloriosæ. Visitationis festum præcepit celebrari Bonif. IX. Bull. 1. Conceptionis ab Ecclesia toto orbe colebatur iam pridem.

3. Dedicacionis sancti Michaëlis, Natalis S. Joannis Baptistæ, SS. Petri & Pauli, reliquorumque duodecim Apostolorum, S. Stephani protomartyris SS. Innocentium, S. Laurentij (quæ omnia dictis etiam locis referuntur) S. Siluestri quod itidem.

4. S. Iosephi, & S. Annæ: Deiparæ respectiue sponsi, & genitricis, sed horum in d. locis non est mentio;

10. Cum appellatione non sit delegata.

11. Non potest iudex facta supplet, & que nec clausulam nomine petentis.

2. Festa Domini præcepta quæ?

3. Quæ Virginis?

4. Quæ Sanctorum?

mentio. diploma Urbani inducit.

5. Omnium Sanctorum: iuxta d. canones, & vnus ex principalioribus patronis in quocumque regno, seu prouincia; & alterius principalioris in quacumque ciuitate, oppido, vel pag^o, vbi hos patronos haberi, & venerari contigerit. quod itidem non habetur in d. locis; nisi sub ea generalitate festiuitatum, *quas singuli*, inquit d. c. 1. *dist. 3. de consecrat. Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudauerint*: seu, vt d. c. fin. *Episcopi in suis diocesis cum clero & populo duxerint solemniter venerandas*: quarum vtiq; prima causa congruum est vt sit patronorum. Quæ clausula, *vbi hos venerari contigerit*, à contrario sensu infert, vbi iam ante venerari non contigit, non indici præceptum.

6. Ad reliquorum verò dierum *observantiam nequaquam*, inquit Urbanus, *ex præcepto teneri decernimus, & declaramus*: quos hætenus siue in vniuersa Ecclesia, siue in quavis natione, prouincia, diocesi, aut loco quomocumque siue ex præcepto, siue ex consuetudine, siue ex deuotione Christi fideles tanquam festiuos celebrarint. derogatque contrariis quibuscumque.

7. Ordinarios monet, vt, ad Ecclesiasticam vbique æqualitatem, de cætero perpetuis futuris temporibus, ab indictione nouorum festorum studeant abstinere. eoque moderatur, quod in dictis supra locis canones antiqui permiserant Episcopo, & retulerat Concilium Trid. *s. 25. de regul. c. 12. in verbis*; *dies etiam festi, quos in diocesi sua seruandos idem Episcopus præcepit, ab exemptis omnibus etiam regularibus seruentur*.

8. Monet etiam Ordinarios, vt formam canonum seruent, in concedendis licentiis laborandi diebus festis: eæque non nisi gratis, liberè, & sine vilo prorsus pretio, aut pacto, directè vel indirectè concedantur. vt per hoc ferè cef-

set quod in Synodo *prima prouinciali Mechlinensi de festis. c. 2. decretum* fuit, vt Episcopis in illis festis quæ minùs celebra sunt, ad populi commoditatem liceret aliquid pro sua discretionè relaxare: vt potè cum minùs celebra ferè iam per Urbanum sint sublata.

Forma canonum *in c. licet. X. de fer. necessitatem* exigit, seu, vt *glossa & DD. ibidem*. pietatem: & maiores anni solemnitates excipit: & porrò vt de lucro Ecclesiis circumpositis, & Christi pauperibus congrua fiat portio.

Quoad vltiorem monitionem Ordinariorum, rectius incommoda, quæ vitari voluit, declinat, cum per ordinationes Episcopales, quod pro cuiusque loci necessitate permittendum est, edicatur, quantum ad preces, & casus singulares licentiæ conceduntur, quamquam & interdum necessariæ sint, cum non omnia lege comprehendi possint. Sed & Zerola *in prac. 7. 1. 7. festa. Quar. in sum. v. dies festi* referunt constitutiones Pontificum, & Cardinalium Conc. Trid. Inter quæ super festorum celebratione editæ fuerunt. *setigimus in hoc. tom. nou. anal. de feriis*.

9. Non intendere se declarat Urbanus dies feriatos circa iudicialia in aliquo immutare: sed in eodem statu relinquere. scilicet vt nec processus, nec sententia etiam partibus consentientibus talibus diebus lata valeat. *iuxta d. c. fin.*

10. Mandat omnibus Ordinariis, vt in diocesis suis hæc publicent, & ad vnguem obseruari faciant: vt, quantum per Pontificis sunt subleuati, tanto festorum imminuto, tanto diligentius quæ supersunt obseruentur; ad diuina officia attendentes, non ad otia, vanitates, & vitia abstantur. *iuxta c. irreligiosa. dist. 3. de consec.*

Quid de his dicendum ante publicationem prouincialium: quorum obligatio ex præcepto est abro-

5. Alia non sunt ex præcepto seruanda.

6. Ne Ordinarij noua festa indicant.

7. Relaxatio non concedenda, nisi informacanonum.

abrogata, post publicationem Romæ factam desierint obligare secundum ea qua diximus in consuls. can. de cognat. spirit. cons. 1. quoad alios nouiter inductos, vt non obligent ante publicationem in provincia faciendam, præsertim vel ignorantibus, vel Episcopis nondum publicantibus seu receptionem vrgentibus, etiam scientes. secundum ea qua diximus ibid. dum interim credi possunt iustam habere differendi causam, seu quod difficultates motas retulerint, supplicauerint que iuxta c. si quando X. de res. rips. seu alias, vt referre visum est quibusdam Episcopis de festo S. Siluestri, quod hic nunquam a populo receptum fuit.

De ordine cognitionum.

RESPONSVM I.

De exemptione antè cognoscendum quam de crimine inobediencia, & infracta clausura.

EX vago rumore qui certò quid statuunt apud se, temerè iudicant. etsi multorum illud sit vitium. Antequam scruteris, ne reprehendas. eccl. 11. eiusmodi à multis præiudicium patiuntur regulares monasterij. I. examinandæ sunt igitur quæstiones præiudiciales antè, quas mouent. l. si crimen. 3. l. si restuas. 6. C. de ord. cognit. vbi si crimen inferatur ei, qui se ingenuum dicit, antè liberalis causa suo ordine agi debet. quoniam necesse est antè sciri vtrum in liberam, an in ancillam constitui oporteat iudicium. ita d. l. 3. ita & de statu procedit quæstio, ante crimen rerum amotarum. vt si pronuntiatio fiat pro libertate; tum demum damni dati, & rerum amotarum procedere possit, adhibita probatione, con-

demnatio: si verò secus; quæstio rerum amotarum euanesceat. itaque antequam de inobediencia statuatur, cognitio status, seu exemptionis præmittenda est. quod si pro illa pronuntietur in totum vel in partem; quæstio inobediencia euanesceat extoto, vel ex parte, idem dicendum de quæstione introitæ clausuræ; quantum ad licentiam superioris attinet. si quidem, si Confessor generalis prælatus est, adeoq; ad eum, vt alios superiores, spectat concessio facultatis ingrediendi; quoad licentiam euanesceat quæstio. cum exemptis sufficiat superioris regularis licentia; nec requiratur recursus ad Papam; nec sufficiat ad Ordinariũ. quoad causam ingressus verò, quæstio facti est: probatione ergo oportet, rursum quoad absolutiones, & sacramentorum administrationes; si exempti sint; si interdicti non possint; si forma iuris, & ordo iudicij seruatus non est; si cõcidit interdictum; euanesceat illius effectus. non enim præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. c. non præstat. de reg. iur. in 6. vides quot incurrant præiudiciales quæstiones, quas excuti oporteat, antequam decidi queat, an crimina hæc, quæ insinuantur tacite, an facta sint iure permittente? quamdiu autem hæc in pendentibus sunt, neminem ex arbitrio suspicionis iudicare licet; sed ex lege Dei, inquit Augustinus. c. multi. 2. q. 1. secundum ordinem Ecclesie, sine vltro confessum, sine accusatum & conuictum. inobediencia ergo, sacrilegia, claustrorum violationes hæc vocitentur: si nominatio, inquit, sola sufficiat; multi danandi sunt innocentes: quia sæpè falso in quoquã crimina nominantur. Rectè Greg. c. siquid. 15. q. 7. siquid de quocumq; clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuste possit offendere, facile non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita: sed presentibus senioribus Ecclesia tua diligenter est veritas persequenda: & tunc, si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat

2. Eoquepius de exemptione quæ inobediencia.

3. Aut infracta clausura.

4. Aliæ id genus.

ferias delinquentis, simile est c. Deu. 2. q. 1. Vide quæ diximus supra de maior. & obed. Resp. 1. §. 1.

RESPONSVM II.

Quæstionem professionis terminandam ante petitionem hereditatis.

1.
Cur hanc
illa præce-
dat?

REtè Honorius III. in c. tuam. X. de ord. cognit. Ludouico Re- gi Francorum scripsit, antequam natalium causa terminata esset, de- pendētem ex illa successione cau- sam incipere, nihil aliud esse, quam diuersis processibus intricare ne- gotium, & confusione quadam iudicij ordinem perturbare. i- dem satis traditur in l. 1. 2. 3. 4. 5. C. de ord. cognit. l. 2. C. de ord. iudic. & vt quæstio status præcedere debeat quæstionem hereditatis: quippe quæ dependeat ex illa. vt hic. & quamuis ex l. 1. C. de ord. iudic. Iudex quæstionis hereditatis, incidenter possit cognoscere de quæstione status, de qua non posset principa- liter; non idem tamen est in causis spiritualibus, vt est matrimonij, & voti, seu diuertij carnalis, & spi- ritualis. (quorum æquiparatio- nem multis iuris textibus probat, argumentumque ab vno ad aliud iure procedere Euerard. in loc. legal. à matrimonio carnali ad spirituale. & in loc. à matrimonio spirituali ad carnale) sed harum decisio ad iudicium Ec- clesiæ pertinet. can. 22. §. 24. de sac. matr. Concil. Trid. Ideoque ea à Iu- dice sæculari est expectanda. d. c. tuam. c. lator. X. qui fil. sint legit. & in Concordatis Brabantæ cum Epi- scopo Leodiensi 1541. §. quoad fe- dus matrimonij cõuentum est, si que- stio fœderis matrimonialis (carna- lis vtique vel spiritualis) inciderit coram Iudice sæculari; is debet superfedere, inquit, & hunc articu- lum tanquam spirituale ad Iudicem Ecclesiasticum; per eum ante anni spa-

2.
A Iudice
Ecclesiasti-
co etiam
incidentalis
quæstio spi-
ritualis co-
gnoscenda,
nō à laico.

tium determinandum remittere. eius rei neglectus graues expensas sapie- litigatoribus parit, adeoque huius- modi intricacionum iniustarum- que expensarum rationem haberi vult c. fin. X. de rescript.

Sicut autem de principali causa spiritali Iudex sæcularis cogno- scere non potest; ita neque de accessoria. cum accessorium se- quatur naturam sui principalis, accessorium. de reg. iur. in 6. & specia- liter in iudiciariis. c. si super. 9. X. de off. deleg. c. 5. ibid. ideoque hanc Iu- dicem sæcularem trahi non potest illa cognitio an vlatenus appella- tum, an intra decendum, aut aliter ritè appellatum sit. c. Romana. 1. de appell. in 6. an, qui id omittit, pre- tui possit aduersus fatalia; an sen- tentia transferit in rem iudicatam; an nullitati subiecta sententia sit; an in causa matrimoniali sententia transeat in rem iudicatam; an per- petuo veritas demonstrari possit. c. lator. de sentent. & re iudic. c. conser- guinei. c. tenor. eod. c. frater natus. X. de frig. & malefic. an sine appellatione per officium iudicis, viam quere- læ, nouæ actionis, seu receptio- nis nouarum probationum, seu al- ias post tres etiam contumaces sen- tentias; seu rem quæ in alio caule- rum genere habetur pro iudicata; seu alias redintegrari causa possit. de quibus Sanchez. de matr. l. 7. dicit. retigimus supra de his qua VI. m. 1.

Et propterea optimè Concilium Brabantæ pridem decidit non subici hic rescriptum cassationi, quatenus tantum concernit cau- sam appellationis; validitatis, vel inualiditatis professioni; sed eam remittit coram suis iudicibus agi- tandam.

Neque attendit allegacionem litis pendentiæ, & quod quedam allegarentur in Concilio, quæ ea- dem & coram Iudice Ecclesiastico; quia non satis est quod inter ead- dem personas quædam proponantur, aut allegentur; sed etiam ad eisdem fines dici debent; & vt me- dia

dia ad eandem petitionem, siue conclusionem. *l. 11. 12. 13. D. de excepti. rei iud.* quæ verò identitas requiritur, vt competat exceptio rei iudicata; eadem requiritur, vt competat exceptio litispendentia. *Iason. in l. nulli. n. 3. vers. sed adde aliam. C. de iudic.*

Et quamuis hæc quæstio, an appellatum sit; facti sit; & sic tractari posse videatur in Concilio; tamen quod tractari ante ceperit coram Ecclesiastico; non tribuit materiam cassationis. quia cum tributum est illi iudicium de re spirituali, etiam concessa est cognitio omnium ad illud necessariorum, per quæ veniendum est ad illud. *l. 2. D. de iurisdict. omn. iud. c. quo iure. d. 8. l. oratio D. de sponsal. c. tua. de procur. c. translatio. X. de constitut. c. accessorium de reg. iur. in 6. & quæ ibi tradunt DD. etiam in iudiciariis.*

Idque speciatim decisum est in materia appellationis in *c. romana. §. 1. & 2. de appellat. in 6. c. præterea de off. deleg. c. prudentiam in fin. eod. in verb. eandem iurisdictio nem quam in principali, in accessorio exercebant; c. 1. eod. l. cum principali. D. de reg. iur. in 6. c. dilecti X. de appellat. verb. non solum principale negotium, sed accessorium etiam ad nostrum referebatur examen. c. sollicitudinem. §. nos. X. eod.*

Nec tantum ea obtinent ob communem causæ continentiam; quæ diuidi non debeat: per *l. nulli. C. de iudic. connexitatis, & coniunctionis: de qua ample Menoch. in arbitr. q. 45. & cas. 95.* vt quæ conueniunt principali, conueniant etiam connexo; per *Scribenes quos copiosè citat, & præsertim ad clem. dispendiosam. de iudic. & nuncupatim Sabarell. ibid. q. 36.* vt qui iudex est in principali, sit etiam in connexo, coniuncto, & dependenti.

Similiter quæstio sub vel obreptionis etiam iure claro deci-

sa est spectare ad iudicem, cui directum est rescriptum, quod illius vitij arguitur. *c. super. X. de rescript. in verb. delegatus postquam sibi super hoc facta fuerit fides: & J. partibus ad suam presentiam conuocatis de precum qualitate cognoscat. c. 1. v. lit. non contest. in 6.*

Vt frustra rescriptum in Concilio, & in ordine ad obtinendam cassationem, de subreptione oppugnetur. cum & clausulam habeat cognoscendi, retri-ruendi &c. *prout fuerit iuris; nec quidquam prætenditur aduersus iurisdictionem Principis mediatam vel immediatam, illiusque iura regia, aut patriæ priuilegia: quibus dumtaxat tuendis vsus immemorialis hic cassationes inuenit: & quæstio subreptionis coram Ecclesiastico tantum excutitur, vt videat an sua sit iurisdictione, quod omni iudici æstimandum defert lex si quis. §. D. de iudic. sed maximè quando huiusmodi connexa sunt talia, vt vnum necessariò sit antecedens, alterum consequens; vnum ex altero descendat, atque dependeat; vnum sit alterius finis atque perfectio; aut sine alio stare non possit. Menoch. d. q. 45. & cas. 95. n. 5. 6. 7. 8. 15. 16.*

Qua in re etiam decisum est in *c. statutum de rescript. in 6. §. cum autem actor.* quod vbi partes sunt diuersarum dicecesium; iudex non sit impetrandus in dicecesi rei; item quod computatio dietarum facienda sit non à loco domicilij sed à fine dicecesis. prout item stylus est hodie notorius, quod in omnibus rescriptis ponatur clausula derogatoria constitutionis Bonifacij VIII, de vna; & Concilij generalis de duabus dietis; dummodo non ultra tres quis in ius trahatur, derogandi potestatem Pontifici competere, nemo dubitare potest: & priuilegia hic nulla aduersantur.

F causa

6. Nec cassationi causam dare, quæ hic nõ eo sine olim inuenta.

7. Nec quæstio dietarum, nec quomodo computandæ illæ.

8. Nec dum priuilegiis patriis aduersatur.

causæ etiam matrimoniales per immemoriam curiæ stylium exemptæ sunt à d. c. statutum: vt testatur *Ioannes Andrea ibid.* i. deo quia non solent committi nisi Episcopis; adeoque extra diocesim cum Ordinarius semel pronuntiauit. & super eadem consuetudine multa iurata, & porro Concilium Trident. *f. 24. c. 20. §. ad hæc* causas matrimoniales Ordinarius iudiciis terminandas decernit. etsi propriè loquatur de prima instantia.

9.
Nec in matrimonialibus causis.

10.
Nec migratio.

Nec migratio Appellatæ turbare potuit iudicia benè inchōata. *c. gratum, c. relatum. X. de off. Deleg. Clem. 2. vt lite pend.*

Nec coram Ordinario redintegrari causâ debet, tanquam sit noua instantia; cum semel coram illo præcessit prima cognitio, quia Concil. Trident. *f. 24. c. 20.* primam tantum instantiam, non quamcumque nouam coram illo institui iubet, & quoties appellatur nouaturque Iudex, noua instantia est.

11.
Nec interiectæ appellationis negatio.

An autem appellatum sit, cognoscere debet Iudex cui dicitur est rescriptum: hic instructiue sufficit confessio appellatæ in instrumento transactionis facta. neque simplicitas, quæ allegatur, potest contrariam præsumptionem facere, quia veritatis est amica simplicitas. *c. 24. X. de iur. iur.* dum illam iuuat, quod dicitur *in d. c. Romana. in fin. princip.* vt Iudices superiores non tantum citare, sed nec aliis committere causam appellationis possint, nisi constet ad eos prouocatum esse: & quidem causam etiam probabilem esse expressam, si ante desinitiuam appellatum sit.

12.
Quæ delegationes præcedere debet:

Idemque decretum per reg. 37. cancell. Romanæ; vt non aliter admittantur appellationes; & per Sanctionem Clementis VIII.

16. Oct. 1600. quam refert Quarant. in sum. Bullar. in verb. Archiepiscopi auctoritas.

Cum ergo sit iuris præsumptio generalis, quod actus ille præsumatur præcessisse, qui de iure præcedere debet: vt pulchre Menoch. *presumpt. lib. 6. pres. 7. tit. 2. §. huc etiam pertinet*, inquit, quod respondit Paris. in consil. 106. n. 17. lib. 4. cum dixit in iudicio præsumi præcessisse appellationem à sententia, deinde secutam esse causam commissionem, inde demque respondit Ripa in d. c. 5. n. 2. pres. 95. n. 6. sequitur hic præsumendum Romæ constitutum de appellatione, antequam datum sit rescriptum.

Sed neque hæc quæstio facti an appellatum sit, decisoria hic est quæstionis spiritualis, vt illa ex integro cesserit, manet enim quæstio commissæ restitutionis in integrum, quatenus iuris, adque obnoxius fatalia, etiam interponenda appellationis, seu probandi merita positam fuisse, & quæcumque pro iudicialia.

Manet imploratio officij Iudicis: *intra c. oblate. X. de appell. sup. superior quoque Iudex potest, & debet ipse neutro prosequente appellatorem, occurrere, vt periculum contetur. c. 3. X. de clandest. despons.*

Manet via simplicis querelæ & nullitatis, cum Ordinarius solus pronunciauit super nullitate professionis in ordine excommunicatum Concilium Trident. *f. 25. c. 19. de regul.* in huiusmodi nullitatibus decidendis exigit etiam interuentum superioris regularis coram superiore suo, inquit Trident. & ordinario. adeoque subit hic nullitas insanabilis defectus vtiq; iurisdictionis. quam nec tollit const. Clement. VIII. in cap. litium, & duobus conuocatis cum delegatis vnus separatim proferens cedens nihil agit. *c. prudentiam. X. de off. deleg.*

Adeoque vt Barboſa in Collat. DD.

ad d. c. n. 23. referat ex Riccio decifum, fi folus fuperior pronuncia-
nerit, fententiam irritam effe; ab-
folutumque ad monafterium re-
nuocandum; & à pari argumen-
tantur, cum Concilium vtrum-
que æquè expoftulet, eandem
nullitatem æquè fubfuturam, fi
folus pronunciauerit Ordinarius;
faltem in ordine exempto. quam-
quam enim in non exemptis Or-
dinarius plenior habere iurif-
dictionem videatur; tum ex iure
communis; tum Tridentino; arg.
f. 24. c. 20. §. ad hac. vbi caufæ matri-
moniales (fpirituales, vt carnales)
referuantur Ordinariis; tamen
Trid. d. c. 19. vtrumque coniungit,
ordinarium & fuperiorem fuum,
inquit; id eft regularem: & fortè
exempti Ordinis fignificat. nam
non exempti fuus eft fuperior et-
iam Ordinarius; nifi fuperior in-
telligendus fit ipfius monafterij,
non religionis: vt poft Sell. deci-
fum ait Barbof. in coll. DD. ad Conc.
Trid. ad d. c. 10. n. 23. tum enim di-
uerfus femper erit fiue Ordo fit
exemptus fiue non. fed exempto-
rum, præfertim monialium, prouin-
ciales ferè folent hic interuenire.
& verd in exemptis Ordinarius
non itidem poteft folus procede-
re, tanquam in quos non habeat
iurifdictionem: nifi d. c. 9. delega-
tam. nam quemadmodum per no-
uitiatum quis eximitur à iurifdi-
ctione fæculari, cenfetur de fa-
milia religiofa, gaudet ordinis pri-
uilegiis; Diana & quos citat p. 1. tr. 2.
r. 38. p. 3. c. 1. r. 33. 34. fic confequen-
ter etiam per nouitiatum, ac maxi-
mè profeflionem, quamuis aliquo
ex capite irritam, in religione ex-
empta factam eximitur quis à iu-
rifdictione ordinaria Ecclefiaftica,
etfi iuftè tamen Tridentinum et-
iam Ordinarium interuenire vo-
luit. quod in ea quæftione ftatus
difputetur de libertate, aut vin-
culo matrimonij fpirituales. ve-
tus libertas refpicit Ordinarium:
vinculum voti fuperiorem Ordi-

nis: competenter ergo vtrumque
coniunxit Concilium, & in retam
feria vtriusque fimul iuncti indu-
ftriam, circumfpectionem, &
prudenciam requirit in eo decre-
to. quod ubi, vt fonat, obser-
uandum fuit. fi quis antea habi-
tum fponde depofuerit, nullatenus
ad allegandam quamcumque
caufam admittitur, fed ad mona-
fterium redire cogitur. d. c. 19. quæ
an in hac exempti monafterij quæ-
ftione non obtineant, definiri non
poteft per hanc quæftionem facti,
an appellatum fit.

Sed hæc omnia difcutienda e-
runt coram Iudice Ecclefiaftico.
eoque magis quod refcriptum, de
quo controuertitur, impetratum
fuerit, caufaque inftituta dum ap-
pellata adhuc effer in viuus; ob-
tineretque imprimis adhuc ratio
periculi de quo d. c. oblatæ. d. c.
3. X. de clauæst. de fponf. atque in
decifione negotiorum, caufarum
& litium femper fpectanda fint re-
rum primordia. l. fi donatæ. §. fpon-
fus. D. de donat. inter vir. & vxor. l. fi
filius. D. de lib. & poftb. Tufcus V.
principium attendi debet. conc. 703.

Vt non tantum ratio non fit
caffationis hinc alicuius, aut cau-
fam coram Iudice fæculari tra-
hendi, fed & inutiliter coram eo
tractaretur quæftio facti, an ap-
pellatum fit; cum ea decifionem
caufæ fpirituale principali non ad-
ferat.

De exceptionibus.

RESPONSVM I.

De recusatione Iu-
dicis.

Non ideo poteft quis recusa-
ri, quod formam refcripti
feruauerit. nouit. 43 §. de fufpicionis.
X. de appellat. quia & fines mandati
ei

21.
Primordij
inftituta
caufationis con-
fiderandum.

22.
Vt non tan-
tum abfit
omnis cau-
fa caffationis,
fed neque
laicæ cogi-
tionis caufa
effe poffit.

r.
Recusatio-
nis caufa
non eft reij-
cere appel-
lationes vbi
ius ita de-
creuit, aut
aliàs refcri-
pti formam
feruare.

ei seruandi sunt: nec subterfugere potest illud, nisi grauissimè arguendus c. 21. §. ady. de off. de leg. c. sciscitatus. X. de rescriptis. eo que nec recusari quis potest, quod in causa, in qua ius vetat appellationes, aut inhibitiones curari illas neglexerit; canonibus obediuerit magis; vt maiorum mandatis c. dilect. X. de temp. Ordin. c. qui resistit. or. q. 3. alioquin frustra condantur canones, si obseruare illos iusta fuerit causa recusationis: si mandati rescriptiue fines diligenter obseruare; si Concilij Trid. à merè interlocutoria vetantis appellationem admitti, decreta sequi in culpam trahi possit; aut ad probationem affectatæ causæ. æquius omnino censuit Innocentius III. in d. c. nouit. 43. X. de appell. Iudicem etiam meritò suspectum, tamen recusari non potuisse, dum formulã literarum seruat. *de suspicionis autem obiectis*, inquit, *licet meritò cum tibi suspectum credamus, non tamen, et si fuisset, propter appellationem interpositam ab eo, desistere debuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potius precepto processit.*

Quod verò allegatur c. ad hæc, 6. c. c. proposuit. X. de appellat. quod qui in vna causa appellauit, in alia possit eundem Iudicem vitare, tanquam suspectum: valde rigidè est exaudiendum: ob legem vnic. D. apud eum à quo appellatur, alia in causa agere compellendum. nec vicius, inquit Vlpianus, hoc praetextu, quasi apud offensum Iudicem non debeat experiri; cum denuò possit prouocare. vt graua debeant elucere indicia animi inimici, antequam à regula d. l. vnic. recedatur. dicitur quidem naturale esse inimicorum Iudicium velle fugere. c. quod suspecti. 3. q. 5. at Viuianus in Rational. ad d. c. 6. suspiciōnem ait fundari, non super grauamine; sed inimico Iudicis animo: per c. cum super. de off. deleg. appellatiōnem autem super grauamine. c. suggestum. eod. vt quamuis grauamen aliàs illatum non tollat in alia

causa iurisdictionem; d. c. 6. d. l. v. et si ingerat aliquam præsumptionem: c. scribam. de præsump. non tamen vt mox qui grauauit in vna, in alia censeatur grauasse. c. pastor. X. de appell. l. P. apin. D. de minorib. vt cum sale intelligendus sit Francus, & Imola in d. c. 6. c. alij; quod sola appellatio in alia lite sufficiat pro causa recusationis: & satis dicitur Ioan. Andreæ causam grauaminis coram arbitris probandam, ad effectum remotionis: sed indicia animi inimici alia insuper, & graua apparere oportere. tunc enim ratio d. l. vnic. quod possit demouocare, non ita est efficax: cum vehemens tum sit impropterum grauandi præsumptio, & fortius sit imminetentem ictum auertere; quàm post vulnus modelam adferre. l. fin. c. in quib. causis in re. rest.

Et verò hæc ita omnia; cum in diuersis causis illatum grauamen allegatur: ceterum cum in eadem causâ, id est ex interlocutoris sententiis grauamen obtenditur, non idem nunc obiectum obitante c. 20. §. 24. Conc. Trid. at hic grauamen non aliud allegatum fuit; quàm circa gesta aut decreta in hac causa attentatorum: que summariissima est; & sententia attentatorum reuocatoria merè interlocutoria. vt demonstratum §. de appell. r. 2. 3.

Detulit nihilominus delegatus recusationi, ne vel vmbra inordinati processus præberet exceptione, quamuis frivola, negligens. c. iuxta c. de petit. X. de accusat. non est homini, qui separat se à contemptibus. prouerb. 20. quamuis & in principio id proponi debuisset. c. inter. X. de re lud. & remisit non ad arbitros; sed, vt oportuit c. iuxta c. de off. deleg. in 6. ad conuictos. dimissamque semel iurisdictionem noluit resumere. iuxta c. signat. de off. deleg. vt, quamuis locus foret opus non fuerit arbitris, super cognitione causæ. Molina de Iust. & iur. 199.

2.
An qui in
vna causa
quem con-
demnavit,
ideo in alia
recusari pos-
sit

rom. s. trac. s. de iuris d. disput. 23. n. 8. fa-
cit gl. in c. 1. de except. verb. sine confess.
ad exemplum illius qui appellationi
desert, etiam iniusta. c. cum appellat.
de appell. in 6. quæ omnia magis ar-
guunt delegatum causam non affe-
ctasse retinere; quam iure obtri-
ctus fuerit suscipere: d. §. ad iuri. &
formam sequi rescripti: *ibidem in
fin.* & attentata imprimis & ante
omnia retinere, & non obstante
appellatione, aut inhibitione in-
tegrum restituere. c. non solum. de ap-
pell. in 6.

De Iureiurando.

RESPONSVM I.

*Rectè reo impostum iu-
rumentum aduersus
quem non probatum
satis, sed aliqua
presumptio est.*

Appellatum est à Iudice, qui
reo iurandum imposuit,
negat actricem semiplenè, aut satis
probasse; vt ille huiusmodi onere
gruari possit: quin potius censum
fit illa non probante, se fuisse
absolendum. *l. qui accusare. C. de e-
den. c. vlt. §. sanè. x. de iureiurand.* licet
ex aduerso, dum actor plenè proba-
uit, si iurare insuper cogatur,
gruari censetur. adeo vt consue-
tudo contraria sit reprobata. c. 2. x.
de probat. eamque ob causam non
immeritò disputari à DD. an,
quando actor nihil probauit, de-
ferre reo iuramentum possit, & ille
iurare teneatur, aut referre? &
quamquam cõmuniùs id obtinuit,
ob legem tutor. *D. de iureiurand. omni-
bus.* inquit, probationibus aliis deficien-
tibus iurandum deferens audiendus
est. *l. vlt. C. de fideicommiss. l. generali-
ter. C. de reb. credit.* vbi in litis prin-

cipio, cum nihil probatum esse po-
test, deferri potest iuramentum.
quoniam manifesta turpitudinis sit,
nolle iurare, vel iuramentum referre;
nihilominus iudicem eodem loco
non esse, qui reum cum probatum
nihil est, debeat absoluerè: cum
plenè; condemnare: cum semiple-
nè actori deferre; si persona sit le-
galis, & aliàs requisita concu-
rant.

Enimvero maximum, inquit Ca-
ius, in *l. 1. D. de iureiurand. remediū
expediendarum litium in vsum venit
iurandi religio.* idemque in *l. 31. so-
lent,* inquit, *sepè Indices in dubis causis
exacto iuramento iudicare.* & lex 3. C.
eod. existente inopia, inquit, probatio-
num, per iudicem iureiurando causã co-
gnita res decidi oportet. & d. lex gene-
raliter C. eod. tam in Iudice, quam
in parte loquitur. & d. c. 2. X. de
probat. illud suffragium admittit,
cum alia, inquit, legitime proba-
tiones desunt. Sed illud in quæstio-
nem vocatum est, cui, & quando,
deferendum sit iuramentum? quàm
tractant gloss. in *d. l. 3. & DD. in d. lo-
cis.* & Busius in Commentar. ad Pandect.
ad *d. l. 31.* vbi etiam refutat Donelli
& Duareni opinionem: qui causas
tum demum dubias intelligunt,
cum pares vtrinq; sunt proba-
tiones: & ob imperfectam proba-
tionem iuramentum negant de-
ferri, sed claro iure decum est ob
inopiam probationum deferri iu-
rumentum: idque citatæ leges e-
uincunt: atque non in parte tan-
tùm; sed & in Iudice exprimunt:
quem etiam cognita causã id face-
re dicit *d. l. 3. exacto iuramento so-
lere;* *d. l. 31. remediū expedienda-
rum litium;* *d. l. 1. (expedit au-
tem Iudex) & clarissimis terminis
d. l. generaliter.*

Sed super omnia eminet *d. §. sanè.*
vbi postquam dictum, si actor
omnino nihil præstiterit, reum ab-
soluendum esse; *presumptione verò,*
inquit, *faciente pro illo, reo deferri po-
test ad ostendendam suam innocen-
tiam iuramentum.* eamque præ-
sum.

sumptionem arbitrariam facit Menoch. l. 1. *presumpt. q. 7. n. 15.* & manifestè idem §. *sanè. in verb. nisi ludez*, inquit, *inspectis personarum*, & *causa circumstantiis*, illud actori videat deferendum.

Cæterùm ex iis, quæ latè in a. his deducta sunt, satis patet nos esse in casu d. versiculi *presumptione verò*, atque ita rectè iudicem reo iuramentum imposuisse. eoq; eius sententiam, cum iuramenti delatio iusta sit, esse confirmandam. d. l. *generaliter. §. sed iuramento. vers. ipse autem.*

3. An si nolit tunc præstare, actori deferri possit
 Rectè etiam, si Reus iuramentum non præstiterit, actrici detulit. quippe manifesta ea turpitudine arguet actricis probationem. cum enim fortis accedit præsumptio semiplenæ probationi, deferri potest iuramentum in hac materia. *Pa. norm. in c. mulier. X. de iureiur.* quin et si, quemadmodum qui parte aut Iudice non deferente iurat, sibi dumtaxat iurat; l. 3. *D. de iureiur.* ita suspectus videri solet, qui sponte iurare offert: eo argumento quo testis suspectus est, qui non coactus, sed sponte ad testimonium proficit: *Auth. rogati. C. de testib.* tamen ad effectum probationum imploratio tantùm iudicis illa oblatio iurandi videtur: qui despicit iuxta d. §. *sanè. personarum & causarum circumstantias.*

4. An offerens iuramentum ideo reiciendus sit?
 Quæ adeo Bartholo, aliisque quibusdam necessaria est visa, ut negarint parti non petenti à Iudice deferendum esse iuramentum. *vid. Bas. ubi sup. n. 14.* quod inter litigantes mercenarium sit illius officium: quod impendere non debeat non requisitus. sed verius est, & Panormitano & Butrio probatum, etiam non requisitum deferre posse, ac debere. *per ea quæ supra diximus ex d. l. 1. d. l. 31. D. de iureiur. l. 3. l. general. C. eod. c. ult. X. cod.*

Idque eo magis dicendum est, quod sæpè partes præfiducia nimia suarum probationum, dum eas credunt in altiori gradu esse, quam

sint; delationem iuramenti petere negligant; nec ob id tamen equum sit, suo illas iure frustrari.

Ideoque Iudex, à quo hic est prouocatum iuramentum, etiam nemine petente rectè reo detulit, cum actrix promissiones nec plenè, nec semiplenè satis probauerat: sed ita tamen, ut pro illa surgeret præsumptio aliqua, iuxta illa quæ diximus, quæ tamen non ascenderet ad gradum semiplenæ probationis, ut ipsi actrici non posset deferri; sed reum in suspitionem vocaret: ad quam eluendam rectè Iudex à quo iuxta d. §. *sanè.* reo iniunxit iuramentum.

Cùm porro in 2. instantia actrix propugnet sententiam illius Iudicis, eo ipso satis etiam nunc censenda est ad huiusmodi delationem faciendam, confirmandamue officium Iudicis implorasse, ut nihil obstare possit, quo minus ea sententia à Iudice appellations approbetur præsertim cum Iudex molliùs reum tractauerit, grauidò actricem, in casum reculationis rei iuramenti iniunctione poterat enim simpliciter reculationem habere pro conuicto, & damnare definitiue.

De Testibus.

RESPONSVM I.

Singulares an fidem faciant?

IN ore duorum aut trium testium lex sacra iussit stare omne verbum. *c. in omni. de testib.* & licet quædam sint causæ, quæ plures quam duos exigant testes, nullæ sunt tamen in quibus unus testimonio, quamvis legitime, terminetur. ita Alexander III. *in c. in uniuersis. X. de test. sancimus*, inquit Constantinus in l. 8. *C. de testib.* *et unus testimonium nemo iudicum in quacumque causa facile patitur admitti.* & nunc inquit, *manifestè sancimus et uniuerso nullo testis reposito non audiat*

tur, etiam si præclaræ curiæ honore præfulgeat. & notandum quod testem etiam præclarum nec audiri quidem lex velit, sicut & Concilium Trid. s. 13. c. 7. aduersus Episcopum testes nisi contestes in causa criminali recipi non permittit, proindeque vulgò dicitur testes singulares non probare, quia *vt Bald. ad d. l. 8. vox unius, vox nullius.*

Sed illud in varias ampliaciones & limitaciones distractum est. vastum pelagus vocat Farinacius in opposit. contra testes questione 64. quam extendit ad numeros 323.

Js ergo *ibid. n. 146. & seqq.* à regula excipit, si testes ad eundem finem tendunt, *per. l. qui sententiam. C. de pen. quæ neminem capitali aut seuerâ pœna condemnari permittit, nisi sua confessione, aut certè omnium, inquit, qui tormentis vel interrogationibus fuerint deducti in vnum conspirante concordantè, rei finem conuictus sit, & sic in obiecto flagitio deprehensus, ut vix etiam ipse ea qua commiserit negare sufficiat.* sed magis ea lex agit de seruis per tormenta examinatis, vt nulli discordent, agit etiam discretè de adulteriis, & homicidiis, & maleficiis: vt illud prius, quod multis visum est, non obscuris testimoniiis censeatur probatum, præsertim ad effectum criminalem.

Idem *n. 150.* admittit testes singulares, cum agitur de probanda re aliqua in genere, quamquam & enumeret interpretes, qui non admittant, & *n. 156.* non admittit ipse in criminalibus, ac rursus *n. 225.* vt quidem probent adulterium, aut stuprum in genere; non tamen aliquod certum, quamuis & alios rigidiores citet; verius quidem asserit probari quidem adulterium certum, si duo testes idem asserant; si autem de diuersis hic de hesternò, ille de hodierno testentur, non probari, & *n. 229.* probari si agatur ciuilitè ad priuationem dotis; non autem criminaliter ad punitionem adulterij, vbi ex Simanca

n. 232. subiungit somnium & chimeram esse dicere, quod ad effectum puniendi, testes singulares probent adulterium vel stuprum in genere.

Ideoque non admitteret ille quod tradit Faber in Codice suo. l. 8. c. 2. de furt. def. s. vt singularibus testibus furtum in genere probatum habeatur, ad effectum, vt Sempronius tanquam fur condemnari debeat ad pœnam: non tamen ad rerum restitutionem: quodd hæc probationem in specie exigit, illi in genere sufficiant, sed verò cum pœna furti de iure sit nec manifesti dupli, manifesti quadrupli; quid duplabitur aut quadruplabitur, si simpliciter hac in specie probatum negetur? vt omittamus grauiorem esse causam in genere criminaliter puniri; quam in specie condemnari ad huius vel illius rei restitutionem.

Video tamen communiter, à practicis præsertim, recipi, vt, quando probationes imperfectæ tendunt ad eundem finem, coniungantur; si vtraque media in suo genere sint plena; id est fama v.g. probata per plures testes; aut in materia carnis oscula, amplexus, tactus, quæstia solitudo &c. non autem si diuersi actus singuli per vnicum dumtaxat, *Mynsingerus cent. 2. obs. 100. & obs. 20. cent. 3. obs. 76.* quia vt hic dicit ex Baldo *Mynsingerus* tantum probant mille testes singulares, quam vnus, tamen si relictus Couar. *var. l. 3. c. 3. n. 4.* testium singularium multitudinem pluris aestimet, vt cum aliis coniecturis ad probationem proficiat.

Et *n. 5.* testes singulares ait sufficere ad declarandum aliquem manifestum vsurarium; quamuis non ad iudicium, & sententiam de singulari actu ferendam. ibidemque legem Regiam in vsuraru materia fidem singularibus testibus tribuere ita explicat; vt ex ea non permittat, nisi concurrant alia argu-

F 4 menta,

4. Ad condemnationem in genere auferantur

5. Ad coniungendas imperfectas probationes:

Ad pœnam non singularium actuum sed generaliter meritoriam pro æquitate iudicantis:

2. Plures singulares ad eundem finem tendentes an probent?

3. Idem in genere.

menta, & adminicula, quem dam-
nari: &, si plures actus interue-
nissè sic probentur, plenam singu-
lorum pœnam, v.g. pecuniam fisco
addicendam infligi non admittat,
sed pro moderatione æqua iudi-
cantis.

Denique Farinacius *ubi sup. n.*
314. quamvis non plenam fidem
singularibus testibus tribuat, tamen
mutuam adminiculationem, ma-
gnum indicium, vehementemque
præsumptionem tribuit. Mynsin-
gerusetiam *locis ubi supra, & Menoch.*
de arbitrar. l. 2. casu 99. in fin. ad arbi-
trum Iudicis refert, quantum ex
qualitate personæ sit fidei tribuen-
dum: dummodo non temerè con-
tra regulam *d. legis. 8. C. de testib.*
quid fiat.

Sed id nuncupatim ex Farina-
cio *ubi sup. n. 315. post Ruinum* expen-
dendum est, quod ex ista præsum-
ptione atque indicio suppleatur
inhabilitas testium aliorum.

Quæ omnia si applicentur cau-
sæ nostræ civiliter institutæ, ad di-
uortium & priuationem dotis,
ponderandum est, quod 1. sunt
duo testes hospes, & vxor, pagi de
V. quod B. & rea in eodem cubi-
culo simul pernoctauerint, ubi vni-
cus lectus erat pro rea & B. stratus,
& duo puluinaria tanquam pro
coniugibus, ostium sub noctem
clausum, manè ad pulsum reæ re-
clusum: quando B. adhuc nudus
iacuit in lecto; rea feminefita ste-
tit; & tertia testis, quæ B. adhuc
decumbentem inuenit: satis cen-
feri debet ex hospitem testimoniis
ad effectum civilem probatum ef-
se adulterium. sed quia sunt illi vi-
les, nec in hospitando satis probè,
& prouidè sunt versati; dicendum
est eorum habilitatem suppleri ex
plurium aliorum testimonio asser-
tione: præsertim illius tertiæ, quam
mox diximus, & ex multitudine
testium singularium, qui aiunt se
ream & B. in eodem lecto aliàs vi-
disse pernoctantes, quin & cum K.
cui accedit N. testis masculus, qui

ream ait cum K. in ipso actu de-
prehendissè; sibi que mox postea
K. adulterium tunc peractum fal-
sum fuisse, neq; singulares sunt qui
vnum actum inchoatū, & alij con-
sequentiam viderunt. *Nellius à S. Ge-
minian. tit. de testib. n. 187. Salices in L.
testium C. de testib. Immol. in L. si pater
de Vulgar.*

Accedunt confessio etiam alte-
rius, qui iudicialiter citatus, copie
suam cum rea testatus est,
quamvis enim de se confessio ad
uersus alterum non creditur om-
nino; tamen indicium cum aliis
facit. *Menoch. de arbit. c. 47. n. 23. d.*
40. alius denique testatur sui iniuri
attactum illius impudicum: quod
corrupti animi, & adulterandi in-
tentionis indicium facit. Menoch.
præs. l. 6. p. 3. n. 9. ibid. n. 11. l. 5. p. 40. de-
nique quod ipse B. diurno & no-
cturno tempore clauem domesti-
cam habuerit, qua sibi portam a-
periret ædium reæ, plurium om-
nino testium, etiam integrorum,
dictis est affirmatum. clauum tra-
ditio rerum illis clausurarum tradi-
tionem significat. s. item si quis mer-
ces. in ff. de rer. diuis. accedunt & no-
cturnæ etiam ædium reæ frequen-
tationes. vt Baldus scholarium fre-
quentationem meretricis proba-
tionem facit in l. neque natalis. C. de
probat. & deambulationes cum
illis suspectis ad loca suspecta: Me-
noch. præs. l. 6. p. 3. n. 8. Crauetta com. l. 1.
n. 2. 4. vnde hic secutum arrestum, &
inquisitio Iudicis loci, & cum eo
compositio. intelligitur confertum
men, qui pacifitur, inquit L. 5. D. de
his qui noi. infam. l. transgredi. & qua
ibi noi. C. de transact. Menoch. de p. 6.
5. p. 41. n. 17. sed cum hic intulerit
ad redimendam vexam, id quidem
confessionem tollit: sed indicium
non penitus aufert. his enim aliis, &
concurrentibus adulteria proban-
tur. Menoch. de præsumpt. l. 5. p. 41.
uortium decerni possit, & inhi-
dotis priuatio, eaque marito adu-
ci. Menoch. ibid. n. 31. 14.

7.
Ad admini-
culationem
probatio-
num:

8.
Ad habili-
tandum te-
stes inhabi-
les:

9.
Ad effe-
ctum civilis
causæ di-
uortij, do-
tis:

13.
Et in foro
Ecclesiasti-
co ad pen-
itentiam
mutarem.

2. Vt in causa, non quidem capitali, sed quæ in curia Ecclesiastica instituta est, cuius finis est commendatio magis; quam ipsa dilecti vindicatio; condemnari possit: non ad ordinariam adulterij poenam; sed salutarem; quamvis pecuniariam, similemue. Vide Menoch. & citatos d. p. 41. n. 15.

14.
An & ad
grauiores?

3. An ad talem quæ grauiorem irroget infamiam? & quidem ex testibus, quamvis aliàs idoneis, de diuersis actibus singulatum testantibus existimaui aliàs non posse religiosum incarcerari dum de actibus singuli diuersis deponerent, in eo ordine, vbi ob materiam carnis quamvis impudicorum dumtaxat tactum incarcerari iubentur ad 80. dies, suntque eo ipso incapaces omnium postea dignitatum Ordinis: quod hæc poena infamiam secum adferat non tantum; sed & illam incapacitatem, & ærumnas carceris; quæ ferè morti comparantur. Sed cum in hac causa vnus adulterij actus duobus testibus probetur, credendum est etiam penas pecuniã grauiores in curiis Ecclesiasticis solitas posse infligi.

De sententia, & re iudicata.

RESPONSVM I.

Regula & privilegia ordinis S. Saluatoris in quibusdam Regulares subiiciunt Ordinario; in quibusdam eximunt: quod si ergo Ordinarius pleno iure velit visitare, ordinare, exequi; & Regulares quasi plena exemptione illum excludere:

15.
Cuius iuram
tribuatur.

Responsum Christi quadrat vtrisque: *Reddite, que sunt*

Caesaris, Caesari; & que sunt Dei, Deo. & illud Apostoli: cui tributum, tributum; cui honorem honorem: vt neque debitum negetur; neque plus debito petatur. odiosa est plaris petitio, & diuersis poenis à iure cõercita. vt 101. tit. C. & X. de plus petitio: odiosa, inquam, adeo, vt etiam officium fisci complectatur: vt si indebito tempore ab illo actiones sunt propositæ, quamuis iustæ, concrementur. l. iulius C. de iur. fisci. l. 1. o. odiosa non minus vsurpatio est iurisdictionis, vsurpanti non competentis; & iure prohibita. adeo vt quidquid à non competenti Iudice decretum fuerit, nullius sit momenti. tot. tit. C. si à non compet. Iud. & extra territorium, seu supra iurisdictionem ius dicenti impunè non pareatur. l. fin. D. de iurisdic. om. Iud. & sic in iure optimè coniunguntur prælatio, & subiectio respectiua. tit. de maior. & obed. vt subditi sint subiecti præpositis, sed quique suis: quique suis dumtaxat imperent, cæterum quoniam utile per inutile non vitatur, vbi plura capitula combinantur, quæ diuidi possint, in quorum altero Ordinarius iurisdictionem potest exercere, in altero non æquè, iustius, æquius est; vt regulares visitationem, ordinationemque admittant, quæ illi competat: de cæteris super exemptione reuenter excipiant. quia tot videntur esse sententiæ, quot capitula. Felin. in c. cum Ioan. X. de fid. instrum. sic in c. cum tempore. X. de arbit. vbi plura erant laudi capitula, arbitrium, inquit Pontifex, decernimus obseruandum: illis dumtaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipsius monasterij sunt expressa. & in c. inter cetera. 22. q. 4. diuiditur iuramentum concubinæ factum, de illa in vxorem ducenda; & matre, aut fratre non alendo: pars prior seruari iubetur; altera non: in c. dilecti. X. de maior. & obed. iuramentum ab Episcopo factum Metropolitanò diuiditur: vt seruandum sit quoad debitam iure obedientiam; quoad vterius promissam

2.
Neque plus
petatur.

3.
Diuidenda
capitula.

4. Ut nec abbatissae promissio obstat.

5. Plus exequens & minus debito offerens expensis mulctandi.

6. An executio iusta in capitulis diuiduis?

fam, reiiciatur. etiam propter interesse Ecclesie, & Capituli. vt non satis etiam fit, si praelatus, aut praelata in consecratione aliquid iuret; sed exigitur, vt id iustum fit; neque contineat Ecclesiam, seu conuentus sui, seu tertij praedictum. Idque iterum deciditur in iuramento ab Abbate Episcopo prestito in c. cum dilect. de relig. dom. in 6. Vide etiam c. dilectus x. de praebend. c. Rain. de restam. c. nisi de praeb. & in d. c. cu tempore. ratio subiungitur haec; cum & si sponte volueris, de iure tamen nequineris, sine licentia Romani Pontificis renuntiare privilegiis, vel indulgiis. & propterea recte pragmatici aiunt; si is a quo plus debito petitur, & quantum saltem debet, non offerat; ex vsu forensi condemnandum in quantum debet non tantum; sed & in expensas litis. cum alioquin c. vnic. X. de plus petit. in expensas plus petentem semper condemnet; & vt ante illarum solutionem quibusdam casibus exinde conuenire debitorem non possit.

Enimvero si Ordinarius plura capitula complexus, tam quae suae sint iurisdictionis, quam quae non sint; tam quae recte & rite ordinari; quam quae perperam; si diuidua fit, executio; non obedire tantum quoad partes debitas tenentur regulares: sed & quoad illa capitula executio iusta videri potest. quamquam negent iterum pragmatici plus debito exequentem excusari a nullitate, & expensis; sicut plus petentem dumtaxat: quod iniuria illa verbalis multo sit minor reali executione. vbi porro indiuidua fit executio, omnino nulla erit. l. r. §. item queritur. verb. ego O filio assentior non posse diuidi; quia non potest ita in parte vis fieri, vt non in tota aqua fiat. sic sententia delegati assumpto non delegato tota vitatur: c. super Abbatia. x. de off. deleg. electio clericorum admixto laico: c. Messana. 56. x. de elect. actus legitimi adiectione diei, vel conditionis: c. actus de reg. iur. in

6. & que multa citat gloss. in c. vtile per inutile de reg. iur. 6. & de executione vide Marant. in specul. p. 6 ar. 3. post omnia aduerte circa executi. n. 20. & seqq. & alios passim.

An autem indiuidua sit executio; & sic ex toto nulla; cum iudex per censuras procedit, excommunicat, suspendit, interdicat, regulares; nisi in omnibus punctis ordinationes suas recipiant; iusta simul & iniusta capitula complectentes; suae simul iurisdictionis, & alienae; & quaedam decernere & exequi; quaedam decernere ipse, non exequi nisi per ipsos regulares, potest; an, inquam, indiuidua sit haec executio, & ex toto nulla; vt indiuiduam volunt esse executionem plures simul res, sed sub vno pretio comprehendentem citati apud Tuscum pract. conc. v. indiuiduum. conc. 101. 102. an diuidua, & ex parte; subtilioris est indagatio. vide Tuscum & citatos vbi supra. & v. sententia quando pro parte vult peti. conc. 105. & in terminis sententiae latissime Salgado de protect. reg. p. 2. c. 7. vbi n. 44. dicit, quod haec executio ex difficilioribus est, quae in iure potest reperiri. idque probat tractatus subtilissimus de diuiduis & indiuiduis Moderni Parisiensis. certum quidem est nullam esse executionem qua parte iudex suae potestatis limites egreditur. Clemens VIII. quidem conu. sac. d. tium omnes nullitates sustulit, illis exceptis, quae ex defectu iurisdictionis, citationis, aut mandati oriuntur. vnde videri potest in quibus casibus hic competit interdictio, non esse nullitatem attendendam: sed vbi deest dumtaxat. Igitur irritum est interdictum qua parte ea puncta complectitur, quae suae non sunt iurisdictionis. & quia vno complectens omnia puncta iubet recipi; vnum in factum mandatum & poena conluit; facta autem indiuidua censentur; Panorm. in d. c. Rainur. vixit vt interdictum in totum non dicatur irri.

irritum in rigore. quamuis timora-
ta conscientia fuerit obedire in
punctis, in quibus iurisdictione
non carebat Ordinarius. cum &
piarum metium sit timere culpam,
vbi culpa non est: & semper tri-
buere honorem, cui quomodo-
cumque debeat honor.

De Appellationibus.

RESPONSVM I.

*Ordinarius quadam in re-
gulares statuit, & executus
est, qua à iure permittuntur
non obstante appellatione, &
exemptione; quadam non sic
permittuntur: quodnam erit
officium superioris in huius-
modi contentione?*

^{1.} ^{2.} ^{3.}
S¹pponamus executionem diui-
duam decreti diuersa capitula
continentis: iurisdictionem in re-
gulares hinc in solidum afferi, inde
ex parte negari: officium erit etiam
Iudicis, ad quem causa ex prouoca-
tione delata sit, distinguere, &
cuique suum tribuere, vt leges &
canones prescripserunt. *c. Rainutius.
c. Rainaldus. X. de testam.* regula est,
vt lite pendente nihil innouetur.
secundū distinctiones tamen c.
cum persona: *de priu. in o. in fin.* atq;
adeo dum litigatur de decretis, or-
dinationibus, & statutis, à quibus
appellatum est. sic enim *in c. dilectus.
X. de rel. dom.* vbi Episcopi Abbatem
suspendētis, seu monasterium in-
terdicentis, sententiæ nullæ decla-
rantur: si vel ante appellatū fuerat,
vel monasteriū probaretur exem-
ptum; etiamsi Abbas obedientiam
repromississet: de super non tantum
monasterium, sed & abbatem pro-
mittentem absolueno. multi sunt
tamē casus vbi nec exemptio, nec

appellatio executionē remoretur.
iure ergo distinxerit Iudex in quibus
attentatorum reuocandorum
regula; in quibus exceptio erit ad-
mittenda. multa sunt in hanc rem
iuris loca. *c. ad presentiam. c. constitu-
tus. c. significauit cum pluribus aliis de ap-
pell. c. signific. de noui oper. nunciat. c. ve-
nientes. de iur. iur. c. 1. vt ite pendem. in
6. c. exhibita de iudic. & omnium in-
star sit c. non solum de appell. in 6.*

Igitur attentata post appellatio-
nem irritat, seu irrita declarat ante
omnia Iudex appellationis; ex cō-
muni regula. vbi porro leges aut ca-
nones appellari vetant, sed execu-
tionem indulgēt, non obstante ap-
pellatione; non ante omnia irritat;
sed demū per definitiuam; per ex-
ceptionē à regula. sub exceptione
sunt, quæ ad disciplinam regularē,
vtiq; ex visitatione, atque ad clau-
suram pertinent; atq; alia passim ex
veteribus canonibus, Conc. Trid. &
Gregorij XV. constitutione *inscrui-
tabili.* vbi ille Pontifex non obstante
exemptione Ordinariis tribuit iurisdictionem
in casibus ibi expres-
sis, etiam antè non concessis.

Non addit autem Gregorius XV,
an remota appellatione de aliis ibi
expressis statuere, & exequi pos-
sint: relinquit ergo id iuri cōmuni:
ex materia igitur id sumendum, &
procedēdiforma, materia: vt quoad
cōfessorum approbationes, & præ-
dicationes decreta non obstante ap-
pellatione procedant. *Trid. s. c. 2. s.
24. c. 4.* correctiones excessuum ad-
uersus regulam. *c. 3. X. de app. c. irre-
fragabili. X. de off. ord.* ex forma, vt si
visitando notarint delicta, circa a-
lia in d. Gregoriana expressa, non
obstante appellatione exequantur,
illud enim est priuilegium visita-
tionis, & correctionis morum. *Conc.
Trid. s. 13. c. 13. v. 1. s. 22. c. 1. s. 24. c. 10. s.
14. c. 4.* si compilato processu seu
extra visitationem, & de non noto-
riis cognoscatur; nō idem obtinet.
*Sanctio pragmatica Clementis V. II. an.
1600 art. 9. relata apud Quarantam in
summa verb. Archiepiscopi. auctoritas.*

R E S.

RESPONSVM II.

An sententia reuocatoria attentatorum appellacione, aut inhibitione suspendatur?

1.
Non suspenditur.

Non dari ab ea appellacionem late docet citatis numerosè authoribus Salgado *de reg. protest. p. 2. c. 12.* vbi *mox in princip.* affirmat à sententia lata pro reuocatione attentatorum appellacioni minimè, inquit *deferendum fore, nec vim facere, si appellacioni emissa à sententia lata pro reuocatione attentatorum non detulerit.* cum à iure non cogatur deferre. imò sententiam suam *absque metu,* inquit, *et reatu attentati possit ad effectum et actualem executionem trahere.* & sanè tum leges in attentatorum reuocatione iis verbis vtuntur, quæ non tantum pronuntiant; sed magis exequendi sensum præferunt. *c. non solum in verb. mulatenuis inquietes, in eum statum reducias: & c. significauit. x. eod. verb. reuocato in irritum. c. significanti. x. de non. oper. nunciat. c. venientes. x. de iur. iurand. in verb. restitutiis. c. 1. vt lite pend. in 6. verb. attentata. ipso iure non subsistant. & exhibit. x. de iudic.*

2.
Ratio anti-
qui iuris:

Et ratio legum canonumque suffragatur. quòd is qui illis contemptis lite & appellacione pendente vetatibus quidpiam innouari; innouat tamen; & si Iudex sit, tamen contra præscripta iuris quid exequens, vim facere, ac spoliū committere intelligatur. *c. conque- rent. x. de restitut. spoliat.* spoliatus autem audiri non debeat, quamdiu spoliatus re ipsa non est restitutus. *c. fin. x. de ord. cognit. c. 2. de restitut. spol.* comparant etiam passim Doctores eū, cui audientia denegatur, cum eo, cui appellare non liceat: quos citat Salgado *vbi sup. n. 6.* vt cui illa denegatur, appellatio non sit permissa, & propter hanc rationem d. c. non solum à regula reuo-

catoria attentatorum ante omnia excipit causas, in quibus iura permittunt fieri executionem, non obstante appellacione, quia is Iudicem ad quem contempere non censetur, aut iniuriam facere, qui iure suo vtitur: neq; attentare, aut attentatorum poenam mereri, quia quod iure permittente fit, culpa & poena caret.

Excipit secundo d. c. non solum, vt non ante omnia, sed sub certo modo & forma reuocari debeat attentata post appellacionem ab interlocutoria tantum, quod non ubique satis obseruatur, qui appellacionem à reuocatoria attentatorum concedunt, quos non satis potest figere dicit Salgado, sed trepidos, & timidos fluctuare.

Porro post Concilium Tridentinum minus controuerti possunt, cum illud iam appellari vetet, nisi à definitiua, seu illius vim habente, aut per illam irreparabili, *24. c. 1. reuocatoria* autem attentatorum, non definit negotium aut causam principalem; nec illius vim habet, vel per definitiuam irreparabilis est: sed momentanea tantum est, ad cõpensandum Iudicis, ad quem, contempum interim, dum de causa principali cognoscetur; cuius definitio redintegrationem, aut stabilimentum eius, quod iure congruet, factura est, sicut spoliatus ante omnia restituitur, quamuis postea aduersus illum pronuntietur pro iure aut dominio spoliatus cui res denuò per definitiuam restituitur, & propterea dari à reuocatoria attentatorum non debet appellatio, cum prohibita sit illa ab interlocutoria, quod argumentum etiam Salgado *n. 16. vrger.* & consilienter quod in iuris locis nullibi mentio fit appellacionis, cum de attentatis reuocandis agitur, quibus plura consequenter ad sex. vi. que causas connectit, inter quales primam hanc *n. 6.* quod expressè decisum sit, quod à sententia demolitionis noui operis attentati non

non admittitur appellatio. l. 1. §. sed. D. de nou. oper. nuntiat. quod & iure canonico decisum est in ecclesia etiam demolienda, ob odium attentati. c. 1. 2. 3. 4. X. de nou. oper. nuntiat. quia melior est obedientia quam victima: adeoque vel ecclesia ad victimam edificatio. addit denique Salgado n. 25. probari etiam prohibitam appellationem à reuocatoria attentatorum ex specialissimis priuilegijs aduersus attentata, & penis attentantium. eaque in re etiam Couuar. pract. quest. c. 23. n. 4. hęc reuocatio, inquit, attentatorum fieri debet, etiamsi appellanti obijciatur notorius defectus iuris in principali causa. etiam in causa que super ecclesiastico beneficio tractatur. textus optimus in c. si constitit. de accus. vbi plura citat. & facit etiam d. c. non solū in verb. licet causa non fuerit vera.

Litigatur hic de reuocandis attentatis, eoque magis impediendis in futurum. queruntur qui attentarunt, eorum appellationem & iudicis ad quem inhibitionem, suas vires non hic inuenire: meminisse debebant edicti, quod quisque iuris in alterum statuit, vt ipse eodem iure vtatur. quod summam habet, siue iusta cuiuscumque indignatione, aequitate. quis enim aspernabitur idem ius sibi dici, quod ipse alijs dixit, vel dici fecerit? aut quis iustissimam illam, & à natura profectam rationis legem deprecari iuste potest? ita Cicero in ep. 1. ad Q. fratrem. c. 1. d. 1. c. dilect. X. de maiorit. & obediē. in verb. cum non deceat alijs fecisse, quod ab alio fieri tibi nolles. adeoque in c. constitutus. 23. X. de appel. non auditur, qui queritur appellationi suæ non esse delatum, si ipse, inquit, appellationi prius facta non detulit. vt quamuis permissum hic esset appellare; tamen, quia ipsi attentantes iam appellationi non detulerunt, queri iure vel audiri non possent.

Porro omisso illius edicti iure (quod quam maximè conceptum est in eos, qui magistratum gesserunt, & nouo iure sunt vsi; adeoq;

prælatos ius dicentes imprimis completitur) quoniam hic agitur de attentatis, ex iuris & rescripti formula in primis & ante omnia reuocandis, eaque sub distinctione d. c. non solum reuocata sunt; iura hic locum negant appellationi, preferunt cum d. sententiæ adiecta sit clausula sine praiudicio cause principalis. vt tam ex formula verborum, quam natura sui interlocutoria, vim definitiuæ non habens; sed semper reparabilis. obtineatque adeo hic decretum Concilij Trid. s. 24. c. 20. vetantis ne appellationes per superiores quoscumque recipiantur; neue eorum concessio recusetur, aut inhibito fiat, nisi à definitiuæ, vel à definitiuæ vim habente, & cuius grauamen à definitiuæ reparari nequeat. ita Concilium, & Sanctio pragmatica Clementis VIII. relata à Quaranta in summa v. Archiep. auctor. A. Riccio prax. appell. d. c. 504. vetat appellationes vnquam recipi, nisi per publica documenta, quæ realiter exhibeantur, prius constet talem esse sententiam, à qua Concilium permittat appellari. & ar. 6. in casibus permissis, inhibitiones, inquit, post appellationem, sic vt premititur receptam, non concedantur, nisi cum inscriptione tenoris sententiæ, aut decreti definitiuæ; aut vim definitiuam habentis, vel damnum per definitiuam irreparabile continentis. alias inhibitiones aut processus, & in de secuta quæcumque sint ipso iure nulla, eisque impune non parere liceat.

Rectè ergo hic, & ex permissu apostolico, & œcumenici Concilij appellationi non est delatum; inhibitioni non paritū. resistente etiā regula 37. Cancellariæ; cū clausula irritante delegationes secus factas.

Edque magis, quod delegatio inhibentis processit à Sede Apostolica: Legati autem, magisq; Inter-Nuntij, officio generali per rescriptum speciale derogatum censetur. c. studuisti. X. de off. legat. & de legatus, alijs maior, vices Apostolicas gerens, c. super. X. de off. deleg.

5.
Clausula non praiudicij decretum expressius reparabile facit, ut app. nō suspendatur secundū Concilium Trid.

6.
Et sanctio nem Clem. VIII.

7.
Reg. 37. Canc.

8.
Quam Nuntij & Inter-Nuntij obseruare & Trid. tenentur.

vt aliter delegandi facultatē præ-
tendens exhibere debeat diplo-
ma. c. cum in iure. X. de off. deleg. l.
vnic. C. de mand. princip. & licet
aliqui Nuntij habuerint facultatē
delegandi; etiam cum appellatum
esset à delegato Apostolico (quod
quidam Romæ consulti huic ne-
gant fuisse concessum Internun-
tio) nunquam tamen aduersus d.
regulam 37. Cancellariæ, aut
Concilij Trid. decreta, sed imò
semper mandatis inserta fuit pro-
hibitio derogandi vltatenus Con-
cilio Trid. eoq̄ue, sine mandato
speciali, nihil hic Inter-Nuntius
secus potuit facere. d. c. studuisti.
& si mandata non seruet, supra
iurisdictionem ius dicenti impu-
nè non paretur. l. fin. D. de iurisdic.
om. Iud. atque posset delegatus à
Sede Apostolica, etiam per cen-
suras iurisdictionem suam, aduer-
sus resistentes tueri. c. significasti. X.
de off. deleg. etiam potestates, quæ
minis, ac terroribus conuerquen-
tes silere compellunt. c. r. X. eod.

neque Con-
cil. Trid.
posset de-
rogare.

RESPONSVM III.

An Iudex non obstante ap-
pellatione & inhibitione
progredi possit, qui pronun-
ciauit super reuocatione at-
tentatorum: an superior
causam principalem pe-
nes se retinere; saltem al-
legata nullitate?

Hodie vt
causa ad
superiores
non deuol-
uatur per
appellatio-
nem ab in-
terlocutoria, vt est re-
uocatoria at-
tentatorum.

Non deuoluitur hodie nego-
tium principale, si ab aliquo
articulo per definitiuam reparabi-
li appelletur. quia ea hodie recipi
appellatio vetatur. Trid. f. 24. c. 20.
non ergo obstat c. dilectus. 55. X.
de appell. eatenus correctum, iudi-
ci ad vltiora procedenti, cum
pronunciauit super reuocatione
attentatorum. præterquam quod
ibi totius causæ iurisdictione con-
trouertebatur, eamq̄ue secum

trahebat appellatio; vt negotium
principale cum accessorijs ad Pon-
tificè omnino fuerit deuolutum.
Imò in c. vt debius. 39. X. de ap-
pel. remanere debet causa princi-
palis apud Iudicem, qui tulit in-
terlocutoriam, nisi hæc reuocetur.
atqui hodie per Conc. Trid.
f. 24. c. 20. à mera interlocutoria
appellare non licet igitur non ante
definitiuam ab eo potest princi-
palis cognitio auferri. vt hodie
perperam allegetur c. non solum.
de appell. in. 6. quod appellatio-
nis & inhibitionibus deferendum
fit; c. si à iudice. de app. in. 6. quod
per appellationem ab aliqua Iudi-
cis interlocutoria sit eius suspensa
iurisdictione; aliaq̄ue id genus
iuris loca, vtpote correctæ: nisi
interlocutoria vim habeat definiti-
uæ, aut grauamen coram
per definitiuam irreparabile. d. c.
20. f. 24. Trid. Neque in contra-
rium facit, quod ab interlocutoria
appellari possit, quando depro-
henditur nullitas, & excessus Iu-
dicis à quo, etiam post Concilium
Trid. Barbosa in remiss. ad Con. Trid.
f. 24. c. 10. etiam in causis alijs
priuilegiatis, & natura sua inap-
pellabilibus. vt quando, iustificata
coram superiore appellatione ex
actis authenticis, inhibito fuerit
concessa; vt eo casu sit obtempe-
randum: sed Barbosa nec his ver-
bis vtitur, nec ea generalitate sed
tantum in casu c. 10. f. 24. vbi de
visitatione, & correctione mo-
rum agitur; & visa sunt acta, &
processus legitime ad superius tri-
bunal delatus; adeoque ibi compila-
to processu iudiciali, non per
modum ordinarium visitationis a-
ctū fuerat in casu Barbosa. quem
sepius est responsum non gaudere
priuilegio visitationis, verba sunt
hęc; Doctores statim citandi dicunt quod
procedit (verf. nec in his vbi de vi-
sitatione &c. d. c. 10.) quando Iu-
dex superior non iustificata appella-
tione, nec visis actis processus, in-
feriori inhibere conentat: sed si

sed si postquam appellatio iustificata fuerat ex processu iam ad tribunal appellacionis delato inhibicio concessa fuerit, erit obtemperanda; nec poterit inferior Iudex ad executionem sua sententia procedere. aliter siquidem superiorum Iudicum auctoritas & potestas non vulgarem iacturam pateretur, dareturq; causa inferioribus Iudicibus, ut pro libitu iudicarent, & auxilium appellacionis multis causis nihil proficeret, aliaque incommoda multa sequerentur, quae à mente S. Concilij aliena sunt.

Sed neque sic loquitur Concilium d. c. 10. sed imò excludit expressè, vniuersaliterque appellacionem: in verbis nec vlla inhibicio. & quod secus augurantur aliqui de mente Concilij; non ad illos, sed ad S. Sedem, seu S. Congregationem Conc. Trid. Interp. Pius IV. per bullam confirmatoriam d. Concilij voluit pertinere. Clemens ergo VIII. in pragmat. sanctione relata apud Quarant. in sum. v. Archiep. auctor. & A. Ricc. in prax. appell. dec. 504. mentem Concilij ita explicat; In causis visitationis aut correctionis morum, quoad effectum deuolutiuum tantum, admittantur appellaciones nisi de grauamine per definitiuam irreparabili agatur: vel cum visitator citata parte, & adhibita cause cognitione iudicialiter procedit, tunc enim appellacioni locus erit; etiam quoad effectum suspensiuum. vide quam longè hæc abint ab illa doctrina, quam genuinæ aliqui supponere conantur. & causa nimis generaliter assumpta, si foret admittenda; omnino euerteret verba, rationem, ac mentem Concilij. in d. c. 10. & 20. f. 24. quum rursus explicat alius articulus eiusdem sanctionis his verbis, inhibiciones post appellacionem, sicut premitiuntur receptam, non concedantur, nisi cum inscriptione tenoris sententiae, aut decreti definitiuæ, aut vim definitiuæ habentis, vel damnum per definitiuam irreparabile continens: alias (nota) inhibiciones & processus, & inde secun-

ta quacumque sint ipso iure nulla; eisque (iterum nota) impune non parere liceat. hæc mens Concilij est; hæc sanctionis: hæc permittit quicquid fecit delegatus, non deferendo appellacioni à merè interlocutoria sententia, nec inhibitioni parendo, quamuis geminatae. neque enim iteratio rei iure prohibita vires subministrat, quod si Internuntio delegare non licuit, nec inhibere; vtique nec ab eo delegatus delegatione vtique; vel inhibere potuit. c. dilectus. ver. iura quia. de temp. ord. adeoque irrita sunt omnia tam ab eo delegato, quam delegante acta: vt ne appellandi quidem necessitas victis aduersus eas sententias imponatur. ita l. vnic. C. qui pro iurisdictione Iudices dare, dariue possunt. & consonat l. 1. & 2. C. de apparit. prefect. ann. lib. 12. quia à potestate delegantis regulari debet potestas delegati, & executoris. gloss. in c. Iudex de off. delegati in 6. verb. proponatur. c. nemo plus iuris. de reg. iur. in 6.

His conformis est altera ratio, quod sententia reuocatoria attentatorum insertam habeat expressam hanc clausulam; sine prauidicio causa principalis attentata reuocamus &c. Nec verò ea est factio sua contraria, quod nimium sit grauamen, & nulla sit maior iniustitia, quam nullitas; & mandati excessus præstet iustissimam causam appellandi; sed iniquissimum est hoc argumentum. quia ex eo damnare oporteret summæ iniustitiæ Clementis VIII. constitutionem incip. litium, quæ tollit omnes nullitates, quantumvis maximè exactis elucens: excepto dumtaxat citationis, mandati, & iurisdictionis defectu. Contrarietas autem clausula seu protestatio factio sua contraria dici nequit, aut grauamen continere; nisi eodem crimine obstringamus ius ipsum, quod passim de attentatis ante omnia reuocandis disponit: & singulatum c.

Concilium
Trib. gene-
raliter lo-
quatur.

4. Explicatus
infectio
Clem.
VIII. & in
libiciones
& processus
mittat, &
impune nõ
parere per-
mittit.

5. Vt ne ap-
pellare qui-
dem oportet.

6. Reuocato-
ria attentato-
rum ma-
gis hic fit
merè inter-
locutoria
per insertam
clausulam non
prauidicij.

cum causa X. de off. deleg. in verb. restitui faciat; audientes postmodum quidquid fuerit questionis. explicat ergo hæc protestatio intantum ius partium permanere; quamvis attentata in statum pristinum esse reponenda declarat. Quinam hic irreparabile quippiam per definitivam; stante illa clausula sententiæ interprete, concipere quispiam potest? ut decreto Concilij Trid. s. 24. c. 20. & sanctioni pragmaticæ Clementis VIII. locus queat denegari? alioquin abrogamus omnes leges, & canones de restitutione spoliatorum, & interdicit latos; ac omnia denique iudicia possessoria.

Conformer rursus iis, quæ proximo Resp. dicta sunt, negatur Inter-nuntios habere potestatem derogandi decretis Concilij Trid. delegandi, atque inhibendi contra c. 20. s. 24. d. pragmaticam sanctionem Clementis VIII. aut reg. 37. Cancell.

7.
An Sanctio
& Reg. 37.
Cancell.
Rom. super
delegatio-
nibus extra
Rom. Cur-
riam obti-
neant?

Roman. Quod enim quidam d. Regulam aiunt extra Curiam Romanam non servari; quasi testibus Alphonso glossatore, & Chokier ad d. reg. Id faciunt perperam. Chokier enim contrarium dicit: Alphonsus autem scripsit ante Concilium Trid. quamquam & Legati & Nuntij iure Curia Romanæ vti debeant; non æquè curia aliæ archiepiscopales, metropolitanae, aut patriarchales; vbi Tridentinum eorum stylo non aduerfaretur. Chokier autem ad verba Alphonsi extra Curiam ita habet; *hodie ex dispositione Concilij Trid. s. 24. c. 20. in recipiendâ appellatione ab interlocutoria ius civile nunc, ut diximus, sequendum est.*

8.
An in de-
cretis nul-
lis an tan-
tum ini-
quis?

Aiunt rursus Concilium Trid. locum non habere in decretis ipso iure nullis; sed iniustis dumtaxat, novum sanè glossema. sed vbi admissum à S. Congregatione Concilij Interpretum? vbi illud indistinctè loquitur, & nulla lex aut ratio permittit distinguere. in iniustitia concilium, inquit, & clementi-

na vetant quidem appellationes admitti, delegationes aut inhibitiones fieri, nisi à definitiva, decreto vim definitivæ habente, aut à gravamine per definitivam irreparabili; iubentque non obstantibus quibuscumque ad ulteriora procedere; sed agunt de decretis, ut dictum est, iniustis; non de nullis. Verùm id cum admittent S. Concilij Interpretes, nos ponè sequemur. interim inhærebimus verbis indistinctis Concilij; & illius rationi, quam præmittit; ut quam primum lites terminentur, quæ tam obtinet in excludendis nullitatibus in reparabilibus, quam iniustis decretis. quinimò d. Sanctio Clem. VIII. 1600. ad tollendâ s. c. s. c. s. c. absolutio etiam in casibus nullitatum disponit, in iisque Concilium obtinere reipla ostendit. sed & Clemens VIII. omnes supsulit, præter tres, ut sapius est dictum, & statuta provinciæ Mechlinienis nullitates sine causâ iniquitate à iudiciis volunt excludi. *Tit. de app. d. quæ per anticipationem iusserat servari Concilium Provinciale Mechlin. à Sede Apostol. probatum. r. 25. c. 3. Iniqua, inquit D. Bernardus, de Consid. l. 3. c. 4. omnis appellatio, ad quam (non nullitas) sed iniustitia inopia non cœgit.*

Quare nec hic quadrat, quod aiunt; quod inhibito, siue iusta siue iniusta timenda sit, & inducat attentatum. *l. 2. s. 1. D. de iur. oper. nunciat. c. significant. X. de app. Rota decis. 306. in antiquis, Vestrius in sua prax. l. 8. r. 4. n. 10. d. c. non solum, sed plures alij canones, scribenteque: siquæ observanda ob reverentiam iudicij superiori debitam; & prober Lancelorus d. attentatis p. 2. c. 11. ampliat. r. r. quasi per totam, & ita de stylo servetur: ne aliàs iudices sub prætextu iniustæ inhibitionis eas contemnant; & pars gravata interim dum de iustitia inhibitionis, vel iniustitia disputatur) multis laboribus & expensis fatigetur: quandoquidem omnia hæc generalia*

in antiquis canonibus fundentur: Concilium autem Tridentinum .dc.20. & Reg. 37. c. noll. & d. Sanctio. tam appellaciones recipi, & inhibitiones fieri vetant, quàm impu- nè non parere permittunt, cum de- fit iurisdicção in delegante, quæ excedere nõ potest terminos man- dati Concilio non derogandi; iif- demque circumfcribitur, & in de- legato facultas inhibendi. Lancell. p. 2. c. 2. n. 7. & 201. & ibi citati.

RESPONSVM II.

De Apostolis.

SANCTIO pragmatica Clementis VIII super controuersis iurisdic- tionalibus vetat appellaciones recipi, nisi per publicum instru- mentum confectas esse interposi- tas, & prosecutas. prosecutionis prima pars est apostolorum peti- tio. eamque aded exigunt statuta prouinc. Mechl. de appell. art. 1. & Iudicis responfionem. & ait Boer. decif. 256. n. 1. abhorrere à stylo Romano rescriptum dari, vbi illi non sunt petiti & merito. Iudex enim, à quo prouocatum est indicare potest quod genus causæ agatur; an in ea sit locus appellationi, an non; quo sine apostolorum necessitas est in- uenta. l. vnic. D. de libell. dimissoris. l. 6. §. super his. §. Apostolos. l. Iudicibus. C. eod. Sic in actis Apostolorum c. 25. Festus de Paulo, appellansem ad Cæsarem, se mittere dicit: & quærit quid sibi scribendum sit: additque: *sine ra- tione enim mihi videtur mittere vincitum & causas eius non significare.* & sic in- sinuat l. 1. C. de exhib. & transmitt. reis. nam Appellantes, vt ait D. Bernar- dus l. 3. de Confid. c. 4. sapè appellansem, non quia grauantur, sed vt grauent. ideo- que odiosa sunt appellaciones: & circa eas decreta à superioribus ri- gidè obseruanda, quia, vt idem D. Bernardus, ipsum appellasse iniquum est; iniquè appellansem impuè transire

(non tantum fauorabiliter recipi) iniquarum appellacionum fomes. iniqua autem omnis appellatio; ad quam (non tricarum gratia sed) iustitie (hæc causam spectat, non formulas) ino- pia non cogit. dispelleret ille omnia illa nullitatem atque cupia, eoque sta- turum est vt apostolos petere ne- gligens, censetur appellationi re- nuntiare, ac eam deserere. c. ab eo. de appell. in 6. clem. quamuis. cod. vt in- terim valeat processus iudicis a quo gl. in d. c. ab eo v. constant. & in c. cord. v. exhib. cod. in 6. & vt tamen sufficiat apostolos petere intra triginta dies. d. c. ab eo. d. clem. quam- uis.

Neque hæc præsumptio cedit veritati præsumitur, inquit, appella- tioni sue renuntiasse appellans, etiam si vadat, aut mittat ad appellationem hu- iusmodi prosequendam. vt præsum- ptio hæc sit in pœnam; ac iu- ris & de iure; non admittens pro- bationem contrariam. Non ituat hic refugium ad Francos, vbi scri- ptores negant seruari apostolorum petitionem de cõsuetudine regni: quin & Imperij, imò & Belgij in tribunalibus secularibus; sed Cele- stini III. in curiis Ecclesiasticis non seculares cõsuetudines, sed cano- nes iubet seruari c. quod clerici. X. de for. comp. canones autem, vt & leges Romanæ apostolos exigunt; vt & praxis Ecclesiastica: Statuta cur. Ecclef. Mechlin. tit. de appell. art. 1. quin & d. sanctio si quid in curias Ecclesiasticas irrepsisset, decreto suo extinxisset, pridem recepta per d. statuta. sed & appellantes si co- ram Iudice priori comparent, eo ipso renuntiant appellationi. c. gra- tum. de off. deleg. c. sollicitudinem. X. de appell. & quamuis hic id fecerit tan- tum procurator; & mandatum il- lius cõextensum negetur, vt iuris- dictionem prorogare possit: c. cum olim. X. de off. de eg. tamen ibi procurator ad alia non erat con- stitutus, tam de facto, vt narra- tur in supplemento, quàm de iure: cum mandatum non extendatur

1. Apostolos negligens appellatio- ni renun- ciare præsu- mitur.

3. Vt neque probatio contraria admittatur.

4. Neque ob- stet praxis civilium tribuna- lium.

5. Renunciat enim qui post appel- latio- em comparet coram iudi- ce à quo.

6. quamuis per procu- ratorem tantum sine speciali mandato.

1. Perendi, probandi per instru- mentum, & concedi aliter rescriptu- ma debet.

extra causam, in qua datum est: & quæ procurator ibi egerat, omnino erant diuersa à causa: at hic nulla de re fuit actum, nisi quæ rescripto contineatur. eoque procurator post appellationem comparens renunciaffe, & principali, tanquam dominus litis, præiudicasse censendus est.

RESPONSVM IV.

An appellanti quasi pro sua defensione apologeti- cum vulgare liceat?

1. Appellatio licita non facit licitum conuicium Iudici dictum.

2. Defensio licita exigit moderamē.

3. Appellans an possit vulgo edere suas causas?

Quamquam appellationis beneficium natura æquitas, atque causarum necessitas introduxerit; ideoque nec oporteat Iudicem existimare per illam sibi irrogari iniuriam; l. 20. C. de appell. neque appellantem debeat afflictio vlla, aut detentionis iniuriare custodia. c. appellan- tem. 2. q. 6. Iudici tamen ab Appellan- tibus conuicium fieri non oportet: alioquin notantur infamia. l. 24. D. de iniur. l. 3. C. de appellat. quoniam et si naturali lege permissum sit, vt vim atque iniuriam propulsemus: l. 3. D. de iust. & iur. non tamen sine moderamine inculpatae tutelæ. l. 1. C. vnde vi. atque adeo, quamuis, qui propter violentiam Iudicis appellare coram illo non audet; de eo possit publicè contestari: l. 2. C. de his qui per metum Iudicis. l. 7. D. de appell. id est coram testibus: vt ibidem glossa & qua citat. non tamen mox licitum est libellos vulgare. & vix est, quin in famosorum vitium cadant. l. 5. §. si quis libellum. D. de iniur. l. 15. §. ait prætor. vers. hac autem. D. eod. in verb. conscribat, proponat, ve leantet aliquid, quod pudorem alicuius ledat. præsertim carminibus quasi monstra herculea inuadentibus. l. lex Cornel. §. si quis librum. D. de iniur. & fam. citra ne-

cessitatē moderaminis inculpatae tutelæ. d. l. 1. C. vnde vi. vt etiam si non condemnetur iniuriarum, qui nocentem infamauit, quia peccata nocentium nota esse expediat. l. 8. D. de iniur. non tamen aliter fides veri eum excuset, quam si non conuicij cõsilio id fecisse se probet. l. 1. C. de iniur. adeoque id fecerit apud Iudicem, seu aliàs legitime: nulla tenus autem per libellum quomodocumque famosum gloss. in d. l. 8. verb. infamauit, per leg. vnic. C. de famo- sis libell. vt nec excusetur quidem, qui libello vel Principi dato famam alienam infectatus fuerit. d. l. 15. §. si quis libello D. de iniur. hanc si quis salutis, inquit d. lex vnic. publica custodiam gerit: nomen suum profectus, & que per famosum libellum persequenda pauauerit, ore proprio edicat: ut et absque vlla trepidatione accedat: sicut quidem, quod si adfertionibus suis veris, des fuerit opulenta, laudem maximam, & premium à nostra clementia con- querit: si vero minimè hac vera opte- derit; capitali pena plectetur. huiusmodi autem libellus alterius opinionem non ledat. vbi inculcantur requiæ, & salus publica, & accessio ad Prin- cipem, non vulgum: & probatio; & ab alienæ existimationis lesione abstinentia, nec Magistratibus quidem licet aliquid iniuriosè facere; quin si vel vt priuati, vel fiducia Magistratus fecerint, teneantur. l. 32. D. de iniur.

Sed & prætor requirit, ne quis etiam iniuriã passus, vagetur cum discrimine alienæ existimationis: sed designet, & certum specialiter dicat, quid iniuriæ factum sit. prætor. D. de iniur.

Quin, et si aduersus patronum iniuriarum actio non detur libertæ, notabiliter tamen excipitur, in libertæ conuicium dictum sit im- pudicum. l. non solum. §. 1. vers. q. autem. D. de iniur.

Quod eo magis aggrauatur si pu- lam & vulgò dictum sit. cum etiam si in theatro, vel foro quis ce- dit, & vulnerat, quamquam non atro-

atrociter, atrocem tamen iniuriam faciat. *l. sed est. vers. sed est. de iniur.*

Denique Prætor omne id vindicaturum se addicit; quod conuicium aduersus bonos mores factum erit. *Litem apud Labconem. s. r. D. de iniur. ubi id Ulpianus latè examinat, quid aduersus bonos mores dictum factumque sit: & sic accipiendum ait, non eius qui fecit, sed*

generaliter aduersus bonos mores huius ciuitatis: atque aded aduersus bonos mores harum regionum.

Quæ omnia si conferantur cum apologeticis quibusdam nuperis, facile liquet eos in canones legesque impingere: & in huiusmodi scriptorum arena malum per reciprocam contentionem, nimium excrefcere in maledicentiam eurentem.

LIBER TERTIVS

De vita & honestate Clericorum.

RESPONSVM I.

De delatione rocheti.

Uestitum est an Decanus Collegiatae Ecclesie L. posset gestare rochetum? interdixit Nuntius; permittit Ordinarius: rectius ille.

Est siquidem rochetum vestis Episcopalis, iam antiquitus in Ecclesia ab Episcopis deferri solita. *Gauantus ex Baronio & alii in Comment. in Rub. Missal. de preparat. sacerdot. celebraturi in verb. rochetum. vnde c. clerici. 15. X. de vit. & honest. cler. postquam disposuerat de habitu aliorum clericorum; Pontifices, inquit, in publico & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi monachi fuerint: quos oportet ferre habitum monachalem. Ad illud cap. Panor. ultimo nota, inquit, quod religiosi, etiã Episcopi, non debent uti rocheti. sed Episcopi saculares debent portare in publico & in Ecclesia super alia vestimenta. quod autem Innoc. III. ind. c. 15.*

non utatur verbo, rocheti, causa est; quod loco paraphrasis superindumentorum lineorum demum assumpta est vox rocheti, cum Sedes diu post Innocentium Auenionem est translata: idque ex gallico roquet: vt rectè Gauantus. *ubi sup.*

Igitur non aliis de clero competit vsus rocheti, quam Episcopis, qui dum illud ferre iubentur, cæteri censentur prohiberi. *l. cum prætor. D. de iud. l. ex eo. D. de testib. c. nonne. X. de præsumpt.*

Sed vt alia insignia Episcopalia, mitra, pedum, sandalia, annuli, aliæque Abbatibus; & quædam ex illis per priuilegium communicata sunt etiam aliis prælatis; ita & rochetum. & dum multa exempla alia prouocant; cepit illud insignem ita frequenter concedi petentibus prælatis, præsertim in Italia, vt ferè communiter censeretur concessum. vnde Rubrica *Missal. d. tit. induat se, inquit, si sit prælatus secularis supra rochetum, si sit prælatus regularis, vel alius sacerdos, supra superpelliciam, quasi præsupponedo, argumento communiter accidentium in Italia, illud competere.*

Sed decretum S. Congregationis Rituum, vt nuper ad Moretum

id est p. r. rocheti
Alis non permissa.
Nisi ex priuilegio.
4. Ita solita prælatis concedi, vt communiter eis permissa reputetur in Rubr. Miss.

Et vestis Episcopalis.